

'De Le Roy-gebieden van Lewenborg'. Onder deze titel gaf de gemeente Groningen (bureau voorlichting) een folder uit, waarin werd uiteengezet wat er allemaal kon gebeuren op de 6 ha die waren bestemd als recreatiegebied voor de 10.000 wijkbewoners van Lewenborg.

Voor hoeveel geld? Een eenmalig bedrag van een ton voor planten en verder jaarlijks 80.000 gulden voor de ontwikkeling van het hele project. Dit laatste bedrag was eenvoudig op een paar vingers na te tellen: het in Groningen geldende budget voor onderhoud van plantsoenen per m² per jaar maal 6 ha.

De toenmalige wethouder, Max van den Berg, ging in 1973 accoord met deze opzet. Het had een paradijs kunnen worden. Tien jaar later staat de hele zaak echter op losse schroeven: de opvolger van Van den Berg, Gietema, schreefde het jaarlijkse budget terug tot 20.000 gulden. Een fooi, die het project een langzame dood doet sterven.

De gemeente hing de bewoners in 1973 een worst voor. Of ze maar even wilden rennen om de buit, hun eigen recreatiegebied, binnen te halen. Vijf jaar later publiceerde de gemeente de genoemde folder als een soort geloofsbrief. Uit deze publikatie, die zeer bepaald niét gespeend was van idealisme, bleek hoe het gemeentebestuur het zich (toén nog) voorstelde. Laten we, om het rose gekleurde verleden niet te vergeten, een paar teksten uit de folder citeren:

- Geen misverstand mag er zijn over het vaste feit dat de mensen in Lewenborg in het centrale groengebied zélf uitmaken hoe hun eigen omgeving er uit zal zien.
- Het is geen plantsoen dat in één keer wordt gevormd; het is een gebied van en voor iedereen, dat telkens opnieuw kan worden gevormd. Het zal dus altijd kunnen veranderen.
- De mensen zijn zo gewend aan strakke eindplanning, dat alles wat niet 'af' is, eigenlijk niet in de haak kan zijn. In Lewenborg geldt: laten ontstaan, doen ontstaan. Wel met gezamenlijke afspraken en tussendoelen, maar nooit met het idee: even aanpakken, gauw klaar. Dat moet weer net zo groeien en veranderen als vroeger de steden: geleidelijk aan.
- Wie in het Le Roy-gebied aan de gang wil (een kuil graven, een trapje/paadje/brugje maken, een kerstboom planten, een speel- of moestuin aanleggen, een blokhut, fietsenstalling of openluchtbioscoop inrichten) die mag in principe doen wat hij niet laten kan.
- Ieder geeft vorm aan zijn eigen woonomgeving. Het moet juist een opstapeling of optelsom zijn van allerlei persoonlijke en groepsuitingen, maar asjeblijft niet een voor iedereen te pruimen grijze bal gehakt. En als de

een uitgerekend wil picknicken op de plek waar een ander zijn moestuinhoekje wil, dan moet men samen praten en het eens worden.

- Le Roy vindt dat mensen hun fantasie niet moeten laten leiden door de mogelijkheden van machines. Hij wil de versnelling er uithalen, de mens terugzetten op zijn eigen natuurlijke mechaniek. Dan zullen veranderingen in 't gebied ook binnen de natuurlijke schaal verlopen.

Dat klinkt allemaal prima. De gemeente gaf de bevolking tien jaar geleden het heft in handen en dat werd vijf jaar later nog eens krachtig bevestigd. Maar nú?

We lopen even de kamer van wethouder Gietema binnen om enkele nogal teleurstellende uitspraken te noteren.

beleidsombuiging

'Waarom wij ons beleid ten aanzien van 'de Le Roy-gebieden van Lewenborg' in 1983 zo rigoureuus willen veranderen? Wel in de eerste plaats omdat wij dat project véél te duur vinden. En in de tweede plaats omdat ik, als wethouder, steeds meer problemen krijg met grote groepen van de bevolking die elders in Groningen wonen!'

-?????-

'Er komen namelijk steeds meer mensen bij mij vragen waarom zij ook in hun wijk niet méér gelegenheid krijgen om, op een soortgelijke manier als in Lewenborg, zelf aan de vormgeving van hun eigen woonmilieu te kunnen meewerken. Maar u begrijpt toch wel dat wij zo'n ontwikkeling absoluut niet kúnnen tolereren!'

- Stilte -

'De wilde tuinen in Lewenborg zijn veel te duur. Als u er behoefte aan heeft kunnen wij u dat nu wel even haarfijn voorrekenen', zo voegde een aanwezige ambtenaar er behulpzaam aan toe.

Een rustig afwijzend gebaar mijnerzijds verandert de man, voor de rest van ons gesprek, weer in een stille getuige.

'Met twintigduizend harde guldens per jaar en geen centje meer kan ik, voor het onderhoud van zo'n terrein, ook helemaal niets beginnen', laat Tenback - directeur Openbare Werken - op zijn beurt weten. 'Maar Le Roy heeft onlangs, tijdens een gesprek met mij, beweerd dat hij dat wél kan. Zijn verklaring heb ik toen op schrift gesteld en wil ik u nu wel even voorlezen.'

Scherp protest mijnerzijds! Tenslotte vindt het gesprek over Lewenborg alléén nog maar plaats tussen mij en wethouder Gietema.

aanlokkelijk voorstel

Het is destijds in Lewenborg allemaal niét begonnen omdat wethouder Van den Berg zo'n voorstander voor de filosofie van de 'wilde tuinman uit Heerenveen', zou zijn. Het kwam puur en alleen maar van de grond omdat ook hij, evenals zijn opvolger tien jaren later, met betrekking tot Lewenborg in de problemen was geraakt. Het besluit dat Van den Berg in 1973 had genomen om de 'tuinman uit Heerenveen' de uitvoering van een deel van de groenvoorziening in Lewenborg te gunnen, was puur het gevolg van het feit dat de kosten van de reali-

satie van alle fraaie plannen voor Lewenborg - dat eens het paradepaardje zou moeten worden van de Groningse sociale woningbouw in de jaren zeventig - uit de pan dreigden te rijzen. Waarom zou hij, Max van den Berg, dan niet eens die idealist uit Heerenveen een kans geven zichzelf waar te maken, omdat die man voortdurend luid heeft verkondigd dat parkaanleg, in principe, helemaal niet zo'n kostbare aangelegenheid hoeft te wezen!

Wilde de gemeente Groningen haar pronkjuweel in Lewenborg alsnog realiseren, dan zou dat alleen nog maar kunnen gebeuren indien er op de bouwkosten flink bezuinigd zou worden. Geheel onkundig van dit feit deed ik op dat 'moment suprême' Van den Berg een aanlokkelijk voorstel. Ik bood namelijk aan om, in ruil voor de 1,2 miljoen gulden die de gemeente zou moeten betalen als de parkaanleg in Lewenborg op de oude voet zou worden voortgezet, samen met de bevolking, in een periode van tenminste tien jaar, het grootste deel van deze klus te klaren. Aan het eind van die periode zou dan de basis voor een 'wilde tuin' gevormd moeten zijn, die zich daarna verder blijvend in de tijd zou moeten kunnen ontwikkelen.

Dit verrassende voorstel bleek spekkie voor 's-wethouders bekkie te zijn! Nadat ik ook nog even had laten weten, voor het geval een en ander mocht doorgaan, dat ik genoeg zou nemen met een belachelijk laag budget van zegge en schrijve één ton voor de aankoop van het benodigde plantmateriaal, wordt door Van den Berg een abrupt einde aan ons korte onderhoud gemaakt. Voordat ik zelfs maar de kans had gekregen om mij nog eenmaal te bedenken over hetgeen ik zojuist allemaal vlotweg had voorgesteld, liep ik binnen de kortste keren weer tussen het roezemoezende en scharrelende Groningse publiek op de rommelmarkt naast het stadhuis. Wat Van den Berg betrof leek de deal gesloten te zijn.

In een vriendelijk kattenbelletje berichtte de wethouder mij een paar dagen later dat ik in Lewenborg aan de gang kon gaan en dat hij mij veel succes toewenste. Vreugde in beide kampanen dus.

onbetaalde slaven

Omdat wij echter kennelijk allebei vergeten hadden af te spreken wat er zou moeten gebeuren met het fikse bedrag aan onderhoudskosten - ongeveer tachtigduizend gulden per jaar - dat de gemeente voor dit gebied niet meer zou hoeven uit te geven, besloot ik mij nogmaals voor een babbeltje bij 'mijn baas' te melden.

Na de wethouder alsnog gewezen te hebben op het feit dat in 'wilde tuinen' géén onderhoud wordt gepleegd op een wijze zoals dat voor 'normale' plantsoenen noodzakelijk is, vervolgde ik: 'U begrijpt natuurlijk wel dat ik er gewoon niet over peins om argeloze burgers te enthousiasmeren om mee te werken aan de vormgeving van hun eigen woonmilieu als ik op hetzelfde moment besef dat door mijn toedoen werkwillige burgers op die manier, als onbetaalde slaven, druk doende zijn om voor de gemeente jaarlijks een flinke hap geld terug te verdienen! Geld dat de gemeente mooi zou kunnen gebruiken om er de post onderhoud

Louis le Roy scheidt ook in Groningen het paradijs

Op de plattegrond van de gemeente-voorlichtingsdienst over de nieuwe Groningse wijk Lewenburg ziet het er allemaal weer even fraai uit, overzichtelijke straatjes, rode blokjes, die de huizen voorstellen, blauw voor het water en groen voor de plantsoenen. Maar de huizen zijn grijs en de stad ver weg. De bus rijdt niet vaak en het zand van de vlakke drijft als een prikkelende wolk door de straten. Als het regent wil het water niet weg. „Gewoon klachten, die je in elke nieuwe wijk hoort”, zegt de gemeentevoorlichting.

Op 29 november 1982 riep het college van B en W van Lewenburg bij elkaar in het bestuurlijk Oostersingelgebied om voorlichting te geven. Er kwamen er elfhonderd. Daar hoorden zij, dat hun wijk zou worden aangekleed met natuur. In het zuidelijke half van de straat Overbare Wierken een gebied van groen creëren, in de noordelijke helft de boerenkade burger van (Prinsenvaart) Louis le Roy. Maar de Lewenburger zelden zijn vreesachtig klagen. Ze moegen Le Roy hebben.

En Hans van der Zee, opbouwverantwoordelijke van de Stedelijke Raad voor Maatschappelijk Welzijn, die de voorzitter van de Lewenburger raadt om te werken, zegt op zijn beurt: „Ik heb de Oude Buitenkerk gezien. Als er goed groen komt, dat je zo niet gegeven openlijk verslingt groen krijgt, dan zie je het resultaat niet meer.”

En W van Voorlichting met in een glazen raam. Er kan daar geen maat nemen met een meetlat of er staan mensen om hem heen... En nu willen ze het eens

scheidt de grond uit de put en grond die achter zich weg. Hij heeft nu nog maar één ding te zeggen: „Ik vind het niet, zo moet het blijven liggen. Niet meer aan doen.”

„Hij houdt niet van gras van gewone”, zegt Van Moeren. „Jouw, wij vinden een gras ook niet het al-betrouwingsmaatschappij.”

S. Maar zijn veld is toch heel anders dan de onze. Hoe dan ook.”

Van H. Ze zijn in Lewenburg nog druk bezig met bouwen. In moment, die er overhouden. Het moet, dat moeten ze er bereid te zijn gebied groen en dan gaat hij mee werken. Hij moet ook uit de grond. In het gebied, dat hij heeft genoemd, wil hij het gebied, die gaat bij zaterdag in de grond laten. Het is, Er daar wil hij mensen uit die wijk laten krijgen. Maar hoevel moeten heb je daar niet voor nodig? „Voor je, Er daar wil die mensen meer? Als het niet lukt, kan het niet meer. De tijd is bijna voorbij.”

S. Die middenstuk in Heerenveen, dat halen, en altijd als voor-

de Volkskrant 14 april 1973

voor projecten elders in de gemeente mee te kunnen drukken'. In eerste instantie wilde Van den Berg niets verloren laten gaan van de oorspronkelijke winst van 1,2 miljoen gulden, die de gemeente als gevolg van mijn onverwacht genereuze aanbod als het ware in de schoot geworpen kreeg; hij probeerde eerst nog (vergeefs) mijn lastige bootje wat af te houden. Dit is weer een héél ander verhaal, zo merkte hij op. Toch beloofde hij tenslotte – nadat het hem waarschijnlijk duidelijk geworden was dat ik alsnog zou kunnen weigeren om deze job te accepteren – te zullen zien wat hij voor mij zou kunnen doen. In ieder geval was hij het roerend met mij eens: wanneer er door activiteiten van de burgerij in Lewenburg géén geld meer voor gemeentelijke arbeiders zou hoeven te worden uitgegeven, dan moet dit geld – in feite het belastinggeld van de burgerij – in de eerste plaats ten goede komen aan de groep in Lewenburg.

Tot op het moment waarop Gietema het besluit genomen had om driekwart van deze tachtigduizend gulden terug te kapen, is vrijwel uitsluitend met behulp van dit bedrag – tot eind 1982 werd slechts een gering percentage van het beplantingsbudget gebruikt – de 'wilde tuin' in Lewenburg tot ontwikkeling gebracht. De fooi van twintigduizend gulden, die zowel Tenback als de 'wilde tuinman' categorisch hebben afgewezen, was waarschijnlijk zodanig

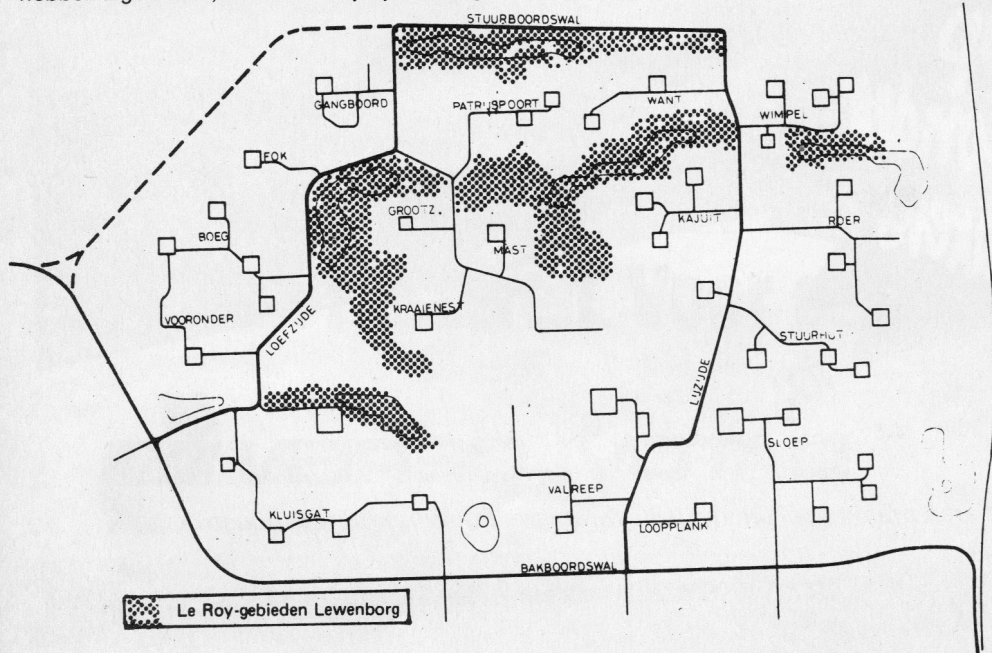
hoog gekozen dat het 'le Roy-gebied in Lewenburg' een directe dood bespaard gebleven zou zijn. Tegelijk was deze fooi echter zodanig laag dat spectaculaire ontwikkelingen in dit gebied niet meer te verwachten zouden zijn. Daardoor zou in ieder geval de interesse van de bevolking voor dit project geleidelijk minder worden; de tuin zou aan een langzaam sterfensproces niet kunnen ontkomen.

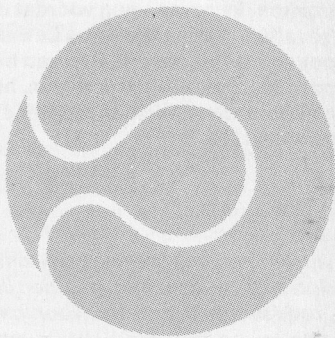
'Als dit project u dan zoveel problemen bezorgt, waarom kapt u dan niet liever in één keer met de hele handel? Ik heb overal elders werk genoeg en u hoeft er echt niet bang voor te wezen dat uw besluit voor mij persoonlijk, op welke wijze dan ook, kwetsend zou kunnen zijn. In ieder geval weiger ik pertinent om u besissing in deze door middel van een toezegging mijnerzijds (om dit belangrijke werk eventueel te willen voortzetten) te bekrachtigen'.

'Als ik het dus goed begrijp Le Roy, dan moet ik nu dus zelf maar naar de bewoners van Lewenburg gaan om ze in te lichten over wat te gebeuren staat?'

'Ja, u heeft dat besluit immers zelf genomen'.

Voor ik de deur van de werkkamer van Gietema, voor de laatste maal, zorgvuldig achter mij gesloten had, verzuchtte de wethouder van het rijke Groningen, dat ik in ieder geval tot dat soort mensen gerekend moet worden dat in geen enkel laadje op te bergen is.

Geheel onverwacht komt een bewoner van Lewenborg –even buiten Groningen– met zijn auto in een file terecht. Een legertje automobilisten blijkt moeizaam in de richting van Lewenborg voort te sukkelen. Daar, bij 'de tuinen van Le Roy' aangekomen, klimt het autovolkje gewapend met schoppen en spaden uit de luxe wagentjes en zelfs uit bestelbusjes, waarna het een ware plundertocht op touw zet. Dwars door het ruim zes hectaren grote bloemenparadijs van Lewenborg. Manshoge zonnebloemen worden met wortel en al geropt, duizenden planten in de openstaande auto's gestouwd, die tenslotte een deel van dit paradijs naar elders exporteren. Ouders uit Lewenborg, die hun kinderen verboden hadden om ook maar één bloemetje te plukken, trachten de roofzuchtige 'stadjers' uit hun paradijs te keren. Terwijl de jeugd elders in de wilde tuin op de 'heuvels van Le Roy' glijbaantje speelt en amateurfotografen fotogenieke bloemen en insecten vereeuwigen, zien veel Lewenborgers gelaten toe hoe horden van stadgers de groene long van Lewenborg vernietigen.

Datzelfde roofzuchtige tuig zal ruim tien jaar later wethouder Gietema het vuur na aan de schenen leggen wanneer Groningers op hun beurt op andere punten in de stad soortgelijke terreinen opeisen om eenzelfde ontwikkeling als in Lewenborg mogelijk te maken (zie Plan 3/1983). In '73 konden de plunderende Groningers, die zelf géén grond bezaten, echter niet veel meer doen dan als razenden te keer gaan in de tuinen van Le Roy. Dit paradijs in Lewenborg hadden de stadgers niet gezaaid; het was hun groen niet en dus waren zij en masse gekomen om te jatten!

Op een regenachtige avond in mei hadden de Lewenborgers nu juist wèl zelf hun paradijs ingezaaid. De 'wilde tuinman uit Heerenveen' had die hele avond lachend vooropgelopen; de buurtbewoners uit Lewenborg met goedgevulde zakken zaad achter hem aan. 'Als mensen het groen in de woonwijken zelf aanleggen en verzorgen', had ik tijdens die beruchte zaai-veldtocht tegen nieuwsgierige toeschouwers en journalisten gezegd, 'dan zullen zij daar later ook veel zuiniger op zijn'. Bezorgde leden van de wijkraad konden alleen maar tot hun grote spijt constateren dat die filosofie, gelet op het roofzuchtige gedrag dat de stadgers schaamteloos etaleerden, juist was. De ellendelingen die hun paradijs kwamen vernietigen bleken namelijk allemaal van buiten Lewenborg afkomstig te zijn.

Pas nadat de stadgers reeds lang waren vertrokken, kwamen –nog vóórdat de avond was gevallen– kleine groepjes Lewenborgers de povere restanten ophalen van het bloemenparadijs, dat dus, dank zij hen, hier tot volle wasdom was gekomen. Dit gebeurde in september 1973.

hagepreken

Vijf jaar nadat de gemeente Groningen had besloten de 'wilde tuinman' groen licht te geven, produceerde het bureau Voorlichting van Groningen –op mijn uitdrukkelijk verzoek– in september 1978 een folder met enige informatie over 'de Le Roy-gebieden in Lewenborg'. Een aantal punten hieruit is weergegeven in Plan 3/1983. Gedurende de eerste vijf jaar –de helft van de periode waarin ik voor de stad werkzaam zou zijn– moest ik dus zelf maar de barricaden op om het volk luide te verkondigen wat ik daar, in mijn eentje, allemaal aan het uitspoken was.

De 'vroegelingen', die naar mijn 'hagepreken' kwamen luisteren, toogden uit de regio en toonden (voor niet belanghebbenden) grote belangstelling. Sneller dan ik aanvankelijk had gedacht, lukte het mij het geïnteresseerde publiek om te vormen tot daadwerkelijke medewerkers. Dit bleek uit het feit dat ik al in het voorjaar van 1977 het college van b&w kon berichten dat 'de groeiende belangstelling van de zijde van het publiek voor de filosofie en de werkwijze van ondergetekende, zoals die in Lewenborg wordt toegepast, van dien aard is dat alle belanghebbenden zich opnieuw moeten bezinnen over de vraag hoe deze stroom van activiteiten zinvol te kanaliseren en verder te ontwikkelen zal zijn'.

Dezelfde stof van de hagepreken had op de zogenaamde Erfpraetvergaderingen in het gebouw van de Dienst Stadsontwikkeling en Volkshuisvesting echter een tegengesteld effect.

Het gebouw van de dienst blijkt een simpel bureel in de binnenstad te zijn. Ik word verwacht in één van de kleine suitekamers op de eerste verdieping. Tafel in het midden, stoelen op een enkele na bezet, opengeslagen actetassen in de vensterbank. Door openstaande deuren klinkt zo nu en dan het aarzelende, droge geluid van een enkele schrijfmachine. Het begroetingsritueel vindt plaats. De kring rond de tafel sluit zich. Mijn geloofsbriefven worden voorgedragen: spoedige aanleg hoofdgroenzaken; alle afval is te gebruiken; géén starre ontwerpprincipes; streven naar zo groot mogelijke diversiteit; groen is een gelijkwaardige partner in de vormgeving; meerjarige begeleiding in plaats van één ontwerp vooraf; mijn adviezen beperken zich niet tot één gebied maar gelden voor Lewenborg als geheel.

'In het kader van de financiële mogelijkheden klinkt mij een meerjarige begeleiding enigszins ambitieus in de oren', laat één van de aanwezige ambtenaren hierop onmiddellijk weten.

'Veranderingen achteraf', valt een collega gretig bij, 'hebben kostenconsequenties'. 'Le Roy heeft hierover met de wethouders gesproken', zo laat een derde man, naast mij, overduidelijk weten. 'Als hij zijn totale budget omwille van een maximaal rendement over twee, vijf of

de nachtmerrie van het college van b&w

méer jaar wil uitsmeren, dan heeft hij daar zelf over te beslissen'.

het spel en de regels

Verdomd, het spel is begonnen! Géén woord meer over grootse idealen. Hier wordt gesproken over poen en harde werkelijkheid. Dat vanaf vandaag ieder woord van mij argwanend gewikt en gewogen zou worden was volstrekt duidelijk. Dan had ik maar niet op eigen houtje, nog vóórdat ik ook maar één woord met mijn 'broeders' van de Werkgroep Lewenborg had gesproken, mijn politieke baas Max van den Berg een miljoentje van 'hun geld' moeten toeschuiven (zie Plan 3). Bovendien had het ambtelijk apparaat een aderlating moeten ondergaan omdat, door mijn brutale optreden, tien jaar lang belastinggelden –in de vorm van onderhoudskosten– anders zouden worden benut.

Op deze manier zouden 'de knickers' wel eens de verkeerde kant kunnen uitrollen! Het balletje dat ik, met goedvinden van het gemeentebestuur, tijdens de volgende Erfpraetvergaderingen over Lewenborg zal opwerpen, zal in ieder geval even grillig rollen en op evenveel taai weerstanden stuiten als de stalen kogels in een flipperkast.

Zo klimt bijvoorbeeld ruim zes maanden later een Erfpraeter –ir E.B. van Hogezaand, werkzaam bij de heidemij in Arnhem– vertwijfeld in zijn pen. Hij doet een laatste poging om mijn superieuren, cq het college van b&w, alsnog te bewegen de groene long van Lewenborg op een méer verantwoorde wijze te realiseren. Van Hogezaand blijkt gealarmeerd door een bondgeacht bewering mijnerzijds, dat ik de groenstroken wel eventjes voor een tiende deel van de normale kosten in orde zal maken. 'Wij kunnen ons voorstellen', aldus Van Hogezaand in

een waarschuwend schrijven aan de Werkgroep Lewenborg, 'dat het college van b&w, vooral nu er sprake is van zoveel mogelijk bezuinigen, weinig geneigd zal zijn op een zo slecht gefundeerde en vage begroting als 'één tiende van de prijs' in te gaan. Inschakeling van de bewoners, om de kosten te drukken, lijkt ons voor deze grote groenstroken nauwelijks mogelijk, al was het alleen maar vanwege het feit dat ze er waarschijnlijk niet zullen zijn'.

Van Hogezaand, die de vroede vaderen van Groningen kennelijk een financiële teleurstelling wil besparen, eindigt zijn opbouwend briefje, dat volgens hem een nuttige bijdrage kan leveren voor de eerstkomende Erfpraetvergadering, met een verwijzing naar Le Roy-projecten elders in den lande (Heerenveen), alwaar inmiddels gebleken zou zijn dat uitvoering volgens de 'methode Le Roy' (sic!) zeker niet goedkoper hoeft te zijn...

Kijk, denk ik, zo gaat Jantje nu naar de bliksem! Schrijft me daar even één van mijn 'werkbroeders', Van Hogezaand –niet geheel belangeloos natuurlijk– belastend over resultaten van de 'methode Le Roy', terwijl die methode, behalve dan in de tuinen van de 'wilde tuinman' zelf, nog nooit ergens in den lande, zelfs maar bij benadering, werd toegepast.

De Werkgroep Lewenborg, vanaf het eerste uur zo hecht vereend, leek door een krachtige splijtzwaam te worden uiteengedreven. Spoedig na de eerste Erfpraetvergadering waren vele 'werkbroeders' nauwelijks nog bereid naar de fantastische verhalen van het koekoeksjong te luisteren. Als er in de vergadering bijvoorbeeld vragen beginnen op te klinken of bepaalde afdelingen moeten doorgaan met het uitvoeren van gedetailleerd tekenwerk –gehoord de filosofie van Le Roy over dit soort werkdzaamheden– blijkt de collegiale sfeer spoedig verdwenen te zijn. Na een reeks van vergaderingen doet architect Sterenberg een poging

om het broze samenwerkingsverband te versterken, door te verklaren dat 'het Ingenieursbureau Sterenberg' al jarenlang geprobeerd heeft om zaken, zoals nu door Le Roy worden voorgesteld, te realiseren. Nu is bij mij de maat vol. Ik besluit de vergaderingen in het vervolg niet meer bij te wonen.

vijvers

Het in september 1973 geplunderde bloemenparadijs was op een zéér ongebruikelijke manier tussen de in aanbouw zijnde woonwijken van Lewenborg ontstaan. In het 'mandaatgebied Le Roy' zouden in ieder geval –ongeacht de vele ludieke plannetjes die ik ongetwijfeld voor de wilde tuin in petto zou hebben– drie grote ontwateringsvijvers moeten worden aangelegd. Hoewel de Erfpraeters natuurlijk zéér goed wisten dat deze grote machinale klus niet in overeenstemming was met mijn filosofie, die ik daar in praktijk wilde brengen, stelden mijn werkbroeders mij toch voor het blok door unaniem te verklaren dat deze waterpartijen niet gemist konden worden.

Ik pleitte voor een méér natuurlijke aanpak van de zaak, dan het geval was geweest bij de fraaie vijvers die de Dienst Plantsoenen elders in Lewenborg reeds had gerealiseerd: strak beschoeide waterplassen met een stereotiep drie meter breed talud met een helling van één op vier en een keurige eendenkooi in het midden. Mijn bede werd minzaam aangehoord. Men zegde toe dat de bij het graafwerk voor de vijvers vrijkomende grond verwerkt zou worden in de directe omgeving. Men had echter niets beslist over de uiteindelijke vorm van de vijvers; ik kon dus op geen stukken na weten wát men nu precies wilde gaan doen met die grond. Daarom besloot ik na een paar weken maar eens te gaan kijken.

Na een simpel handgebaar van mij worden de motoren van een driftig doende dragline tot zwijgen gebracht. Een besmeurd raampje van de benauwde cabine gaat open. De machinist steekt zijn hoofd naar buiten, kijkt eerst tevreden naar het werk waarmee hij bezig is en draait dan zijn hoofd met een vragende blik naar de 'aardworm' die hij al van verre, over de kale vlakte, heeft zien aankomen. Hij opent de deur van de cabine en strekt –voordat hij naar mij toekomt– met zijn voeten stevig in de klei gedrukt, eerst zijn lijf en ledematen. Nadat wij eenstemmig hebben geconstateerd dat het van daag een prima weertje is, komen wij ter zake.

Mijn vraag of hij druk doende is om dwars door dit terrein drie vijvers met bijbehorende taluds te graven, bevestigt hij hoofdknikkend. Ja, zo ongeveer luidde zijn opdracht, maar als meneertje het anders gehad wou hebben dan moest ik het maar even zeggen. Wanneer ik op zijn vriendelijk aanbod serieus inga kijkt hij mij stomverbaasd aan en vraagt waarmee ik mij in godsnaam bemoei. Ik vertel hem dan vriendelijk dat hij werk verricht in het 'mandaatgebied Le Roy' en dat ik –Le Roy– een tegenstander ben van nodeloze arbeid.

De trekken om zijn mond worden nu véél strakker en de blik in zijn ogen bepaald agressief. Wanneer hij dan te horen krijgt wat ik allemaal van plan ben met dit terrein, kijkt hij mij aan alsof ik juist van een andere planeet

ben neergedaald. Zijn hele gezicht ontspant zich, zijn mond valt open van verbazing, zijn helm schuift hij, met een korte ruk, schuin naar voren, hij haalt zijn schouders op en draait zich om. Hij wil wéér aan het werk gaan: time is money!

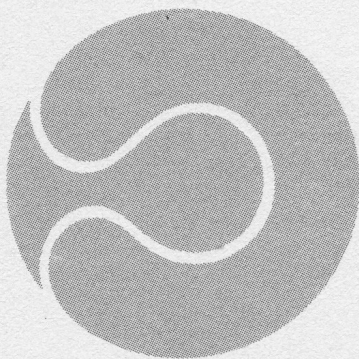
Ik leg hem, staand achter zijn brede rug, uit dat hij best wat mag graven, maar dat hij de uitgegraven grond gewoon daar moet gooien waar dat op het eerste gezicht maar even mogelijk is. Hij antwoordt niet. Draait zich dan plotseling met een ruk om en blaft mij toe dat hij het verdomt om een opdracht van mij te accepteren; dat hij zal dóórgaan met het precieze werkje waarmee hij bezig is; dat hij nooit iets anders geleerd heeft dan het maken van fraaie taluds en dat hij zich, als vakman, niet zal vernederen door stomweg maar wat met grond in het rond te smijten! Zo gaat Jantje naar de bliksem.

Hij kalmeert als hij te horen krijgt dat ik mij tot de gemeenteraad van Groningen –mijn opdrachtgever– zal wenden als hij blijft weigeren om te doen wat ik zeg. Hij aarzelt, taxeert mij van top tot teen: 'Maar als ik werkelijk doe wat u mij opdraagt ben ik in drie weken met deze vijver klaar, terwijl ik er anders zeker twee maanden mee bezig ben!'

Als ik het terrein verlaten heb klinkt, tussen de muren van de eerste in aanbouw zijnde buurten van Lewenborg, het driftige geluid van zijn graafmachien weer op. Tenslotte was de man, na een korte groet en met een duivels glimlachje om de mond, weer aan het werk gegaan. De eerste vrachten kleigrond ploften nu vermoedelijk op die plaatsen van mijn terrein die ik hem vagelijk met een brede armzwaai had aangeduid.

Precies drie weken later is exact het door mij aangeduide deel van het 'mandaatgebied Le Roy' omgetoverd in een fantastisch heuvel-landschap. Dwalend tussen kloven en ravijnen maak ik mijn eerste verkenningsstocht tussen een twintigtal, ruim vijf à zes meter hoge, kleiformaties, die de oostelijke oever van de eerste voltooide vijver fraai begrenzen. De motoren van de dragline, die verder in het veld begonnen is met het uitgraven van de tweede ontwateringsvijver, slaan af. Even later duikt, tussen twee hoge kleiformaties in, de bekende kop van de draglinemachinist op. Die lach verdwijnt op slag als ik –gespeeld– nors laat weten dat hij zich niet aan mijn opdracht heeft gehouden. Hij heeft niet met klei om zich heen gesmeten maar er juist héél nadrukkelijk mee gebouwd; het bloed kruipt waar het niet gaan kan. Nadat ik mijn vriend even in deze waan gelaten heb begin ik hem, van het ene moment op het andere, geweldig te bewieroken over het fantastische werkstuk dat hij hier voor Lewenborg gepresteerd heeft. Hoe meer ik hem ga vertellen dat ik, dankzij zijn creatieve bijdrage, de gelegenheid zal krijgen om mijn opdracht waar te maken, des te argwanender blijft hij mij observeren. Hij voelt dat hij verneukt wordt. Als hij mij tenslotte de rug toekeert om weer aan het werk te gaan –time is money– is het lachje om zijn mond, dat hij me de eerste keer ten afscheid toonde, ditmaal veranderd in een duivelse grijns. Zal de tweede vijver op een andere wijze worden aangepakt? Ik moet weer denken aan de kogels in de flipperkast. ■

Groningen

Vreemde ongelukjes teisteren het 'mandaatgebied-Le Roy' in Lewenborg: afval en puin van elders worden, om onverklaarbare redenen, naast het beoogde terrein gestort, óf op een plek die al is omgetoverd in een goed geordend terrassenlandschap. Of de duivel er mee speelt . . .

Gestimuleerd door mijn loftuizingen over zijn eerste werkstuk, waarvan ik verslag deed in Plan 4/1983, was de draglinemachinist met frisse moed aan zijn volgende opdracht begonnen: het graven van een tweede ontwateringsvijver in het 'le-Roy-gebied' in Lewenborg. Ook nu weer zou hij, onder mijn regie, de kleigrond op een speelse manier in het terrein moeten verwerken. Ditmaal desponeerde de man echter, bloedserieus en met een precisie alsof zijn leven er van afhing, de ene vracht kleigrond na de andere in geïsoleerde piramidale hopen zodanig mannetje aan mannetje naast elkaar dat het gebied, rondom de vijver, veranderde in een bizarre, volkomen onbegaanbare woestijn! Maar omdat ik ook nu weer, spontaan reagerend op deze onverwachte situatie, dadelijk mogelijkheden zag om deze onmogelijke landschappelijke structuur te benutten, prees ik ook nu de draglinemachinist langdurig en uitbundig voor het resultaat van zijn scheppende arbeid. Deze tweede lofredre had in ieder geval tot gevolg dat ik de man nooit meer heb teruggezien; de derde en laatste ontwateringsvijver heeft hij in alle rust van een redelijk normaal talud kunnen voorzien!

Dankzij de gedwongen grootschalige graafwerkzaamheden in het 'mandaatgebied Le

*Roy', was de grond van mijn terrein nu gratis éénmaal prima doorgewerkt en prachtig losgemaakt. Daarom besloot ik dan ook, hoewel het officiële plantseizoen op dat moment al voor het grootste deel voorbij was, om bij de eerste vijvers toch nog een beplanting van tienduizend katwilgen (*salix viminalis*) door vrijwilligers te laten verzorgen. Ik koos, voor de aankleding van de eerste vijverpartijen, juist voor deze vijf meter hoog groeiende, taaie wilgensoort omdat hij zéér geschikt is voor beplanting van zware gronden en omdat hij een karakteristieke vertegenwoordiger is van de grienden langs onze grote rivieren.*

Op deze volkomen onverwachte, idiote plantactiviteit – hors de la saison – reageerde Van Hoorn, chef van de tekenkamer van de gemeentelijke plantsoendienst, in april 1973 volkomen stupéfait:

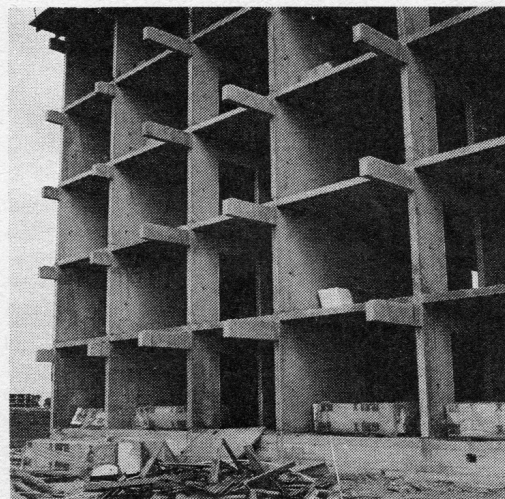
'Ik heb gehoord dat hij tienduizend wilgen heeft gekocht. Die wil hij met mensen uit de wijk nú nog in de grond zetten! Maar hoeveel mensen heeft hij daar wel niet voor nodig? Veertig? En krijgt hij die mensen zover? Als hem dat niet lukt kan de plantactie niet doorgaan. De tijd daarvoor is bijna voorbij!'

Overigens kostte mij dat bosje wilgen nauwelijks drieduizend piek! Ik vermeerderde deze eerste grote (onverantwoorde?) uitgave nog met een luttel bedrag voor de aankoop van ruim twintig kilo zaaigoed, waarmee de Lewenborgers, dwars tussen de door hen aangeplante wilgen door, hun eerste bloemenparadijs konden inzaaien. Daarna besloot ik de rest van mijn budget voor plantmateriaal te reserveren en pas jaren later te gebruiken. In juni 1973 stelde ik wethouder Max van den Berg zelfs voor om de honderdduizend gulden waarmee ik mijn solistische plantavontuur zou moeten waarmaken, voor mij rentedragend te maken. Ik zou dan in staat zijn soortgelijke simpele aankopen in het vervolg met behulp van de rente van mijn budget te financieren. Van den Berg reageerde met de mededeling dat een rentedragende rekening bij de bank de gemeente altijd geld kost en dat wij die kant dus niet op moesten gaan.

Wat Van Hoorn ongetwijfeld ook slapeloze nachten bezorgd zal hebben was het feit dat hem ter ore was gekomen dat ik de Erfpraeters had weten te bepraten: zij besloten om alle rommel en al het puin, dat tijdens de bouw van

Groningen 1973: nog even, dan is men thuis!

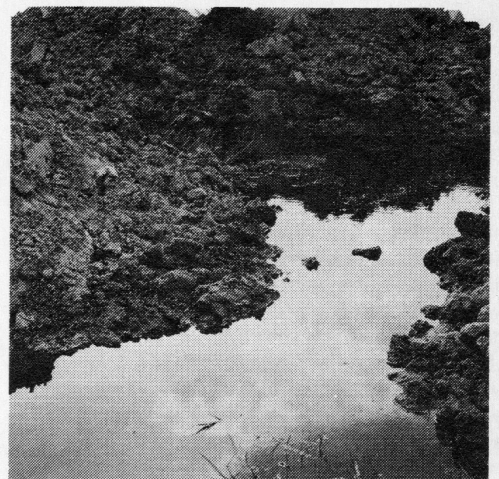

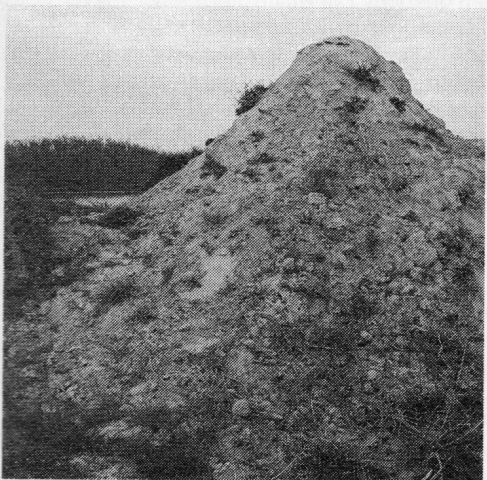
In tegenstelling tot de streng methodische aanpak van de nieuwe wijk Lewenberg ...

...die geheel volgens de regels van de kunst zou blijken te verlopen ...

...verliepen de grondwerkzaamheden voor de aanleg van een deel van het openbaar groen ...

...op een ongebruikelijke en ludieke wijze, waardoor paradisische situaties in dit gebied ...

...aanvankelijk niet alleen snel tot stand zouden kunnen komen ...

...maar het publiek zich hier vooral in een later stadium beter zou kunnen uitleven

Lewenberg geproduceerd zou worden, niet meer normaal af te voeren, maar overal in mijn gebied neer te gooien. Met deze heuvels van afvalmateriaal zou ik dan gaan werken. Dat bericht was juist. Maar de praktijk was helaas even anders.

Nadat de Erfpraeters, tegen heug en meug, dit besluit genomen hadden en ik inmiddels besloten had om niet meer op hun vergaderingen aanwezig te zijn, rinkelde op een goede dag –ongeveer één jaar later!– mijn telefoon in Oranjewoud: Of ik maar even langs wilde komen, want er waren grote problemen ontstaan bij mijn terrein.

Nadat ik in een kanariegele mobiele werkkeet van de Grontmij –blauwdrukken op tafel, plant-schema's tegen de wand en zoldering– minzaam begroet was door een onberispelijk gekleed heerschap, werd mij het verzoek dadelijk mee naar buiten te gaan. Naar mijn terrein. We moesten het hele gebied van zes hectare –dat voor vriend en vijand duidelijk zichtbaar was gemarkeerd met behulp van vuurrood gekopte merkpalen– overkuieren, omdat de problemen even ten zuiden van de eerst gegraven vijver waren gesignaleerd, bij de westelijke grens van het Le Roy-gebied. Ik liep helemaal tot de laatste grensnaal van mijn gebied, draaide mij toen om en keek vol trots over mijn terrein waarop het jonge wilgenbos zich –voor

de tweede maal reeds– in een resedagroen transparanten bruidskleed tooide en een ruderele vegetatie druk doende was om de naakte, harde kleigrond met een verend kleed te verzachten.

'Kunnen wij ter zake komen', vroeg de man nadat hij al mijn enthousiaste verhalen over onkruidvegetaties welwillend had aangehoord.

'Best', zei ik, 'maar ik heb, tijdens onze fijne wandeling, op mijn terrein niets kunnen ontdekken wat aanleiding tot moeilijkheden zou kunnen geven'.

'Dan moet ik u nu toch verzoeken een halve slag om te draaien, zodat we dan kunnen praten over het puin en de rotzooi die daar achter uw rug een niet onaardig duinlandschap heeft doen ontstaan. Wij zijn natuurlijk gaarne bereid om al dat fraaie materiaal alsnog –op uw kosten– overal in uw paradijs te deponeren waar u het maar hebben wil'.

Hoewel ik spontaan op zijn fraaie toespraak had willen reageren, hield ik mij met moeite in en beschouwde met een gespeeld zorgelijke blik het fraaie grootse werkstuk dat zorgvuldig en héél nadrukkelijk in het jaar van mijn afwezigheid –precies buiten mijn terrein– op gemeentelijk grondgebied buiten mijn wil tot stand gekomen was. 'Laat nu dat hele fraaie duinlandschap precies daar liggen waar wij binnenkort met de grondwerkzaamheden

moeten beginnen voor de aanleg van een fietswandelpad die beide langs de grens van uw terrein moeten lopen!'

'Heeft u mij nu uit Oranjewoud laten komen om met u te spreken over problemen die zich op mijn terrein zouden voordoen of meende u dat ik u zou kunnen helpen met advies over mogelijkheden om de stommiteiten ongedaan te maken die uw personeel, onder uw verantwoordelijkheid, op uw eigen werkterrein heeft begaan. Over één week kom ik terug en dan ligt al dit materiaal alsnog gratis op mijn terrein! Weigert u aan deze opdracht te voldoen dan stap ik naar b&w in Groningen om dit college over deze méér dan vreemde gang van zaken in te lichten. U bent blijkbaar niet competent om het juiste personeel aan te trekken. Want of de chauffeurs van de vrachtwagens zijn ziende blind geweest, waardoor zij de roodgekopte afzettingsspalen eenvoudigweg niet konden zien, of uw personeel is bereid geweest –kennende de plantekeningen in de werkkeet– u terwille te zijn om mijn werkzaamheden hier op de meest efficiënte wijze te helpen saboteren. In de notulen van de Erfpraetvergadering is duidelijk vastgelegd dat al het afvalmateriaal gratis daar op mijn terrein zou worden gestort waar de afstand tot de bron het kortst zou zijn zodat nauwelijks of géén transportkosten zouden hoeven te worden betaald!'

... ver buiten het draaibereik van de kranen in Lewenborg ...

... gingen groepjes Lewenborgers in de jaren 70 op verkenning uit in het 'mandaatgebied Le Roy' ...

... waar zij, soms zittend op het 'croûte', overlegden hoe zij de grootste stukken natuursteen ...

... op handkracht ter plaatse zouden kunnen verwerken ...

... terwijl zij de kleinere, handzame stukken gebruikten om er in de wijk paden mee aan te leggen

Tijdens de terugtocht over mijn terrein werden aanzienlijk minder woorden gewisseld dan op de heenweg. Met onwillige honden bleek het slecht hazen vangen! Na een week van noeste extra arbeid was het werk geklaard. De basis voor een hoog terras, op de uiterste zuidwesthoek van mijn terrein was op mijn wens nog wel, maar via een dure omweg, tot stand gekomen. Sindsdien is dat terras kosteloos verder afgebouwd. Tegelijk daarmee werd de kans natuurlijk met de dag groter dat men op andere punten van mijn terrein tot nieuwe acties zou overgaan. Want dat het bouwende volk van Lewenborg –na deze financiële strop– druk doende zou zijn om verlost te worden van het armzalige uitzicht op deze afschuwelijk kale stortplaatsen en tegelijk elders nieuwe barrières tegen mij op te werpen was mij –gezien de vreemde gang van zaken tot op dit moment– inmiddels goed duidelijk geworden.

continu proces

In november 1975 worden de afvaltransporten volledig gestaakt. Bouwondernemers geven er dan de brui aan; ze willen niet langer goed geld steken in de onzinnige verwerking van bouwafval ter plaatse. Bovendien houden ook de Erfpraeters van de gemeentelijke diensten het,

op hun beurt, in dat jaar wel voor gezien. Slechts eenmaal immers, in het voorjaar van 1974, heeft een enthousiaste groep Lewenborgers daadwerkelijk getoond met 'de troep van Le Roy' te kunnen en te willen werken. Dankzij deze groep was toen een deel van de eerste puinhoop, onder mijn aanvoering, in een goed geordend terrassenlandschap omgetoverd. Maar de animo van deze groep om op creatieve manier verder te werken, bleek op een kwade dag met één slag verdwenen te zijn. Op die dag werden nl, op de plaats waar men bloedserieus gewerkt had en waar geen aanvoer van afvalmateriaal meer werd verwacht, opnieuw grote vrachten puin en afval gedropt. Volgens welingelichte kringen was dat desastreuze transport het noodlottige gevolg geweest van een kleine communicatiestoornis. Sorry hoor, maar ook hier had het 'ongelukje' als steeds weer duidelijk in een klein hoekje gezeten. Om te bewijzen dat de bestuurders toch van goede wil waren en uit vrees dat mogelijk nieuwe 'ongelukjes' zouden kunnen passeren, besloot hogehand –buiten mij om– de beide afvalbergen volledig en voorgoed af te dekken door middel van een flinke laag grond. Op die manier zouden rust en orde, na een 'vreemd' gang van twee jaar, tenslotte weer zijn hersteld.

Die rust bleek echter van korte duur. Er vestigde zich nl een treintjesfanaat in Lewenborg.

Deze man, een apotheker, had ten zuiden van de tweede afgedekte puinstortplaats een huis gehuurd. Hij belde mij op en informeerde behoedzaam of ik er principieel geen bezwaar tegen zou maken wanneer hij –tussen vijf en puinberg– een driehonderd meter lange spoorbaan zou gaan aanleggen. Hij was nl de trotse eigenaar van een echte lorrietrein en wilde er in de toekomst in dit gebied wat mee rondrijden. Natuurlijk zouden dan de kinderen uit de buurt net zo vaak mogen meerijden als zij maar wilden. Omdat ik alléén maar op unieke gangmakers zat te wachten, gaf ik niet alleen dadelijk mijn toestemming, maar spoorde hem ook aan om de spoorbaan, als het mogelijk was, tweemaal zo lang te maken. In de toekomst zou ik, samen met vrijwilligers, een stationnetje bij zijn spoorbaan bouwen en paden naar dit project aanleggen.

Ruim twee jaar lang heeft de treintjesgek zich in Lewenborg naar hartelust kunnen uitleven. Het gemeentelijk apparaat ventileerde in die dagen aan een iegelijk die het maar wilde horen haar simplistische opvatting als zou de aanleg van een dergelijk technisch speelobject indruisen tegen de natuurfilosofie van de wilde tuinman uit Heerenveen. Het tegendeel is waar. Natuurlijke processen kunnen alleen dan goed verlopen als de katalyserende werking van mens, plant en dier gegarandeerd is. Juist door

het optreden van de actieve treinfanaat die, samen met de jeugd en ten aanschouwe van de bewoners in de buurt, zich zo volkomen kon uitleven werd een mentaliteitsverandering in de wijk bewerkstelligd. Daardoor is dit gebied uitgegroeid tot de meest actieve kern van het totaal 6½ ha grote 'mandaatgebied Le Roy'. Want tenslotte werden zelfs de meeste twijfelers, die tot dat moment met een zeker wantrouwen de ontwikkeling van deze nieuwe vorm van vrijetijdscultuur hadden gadeslagen, geïnspireerd om tot actie over te gaan.

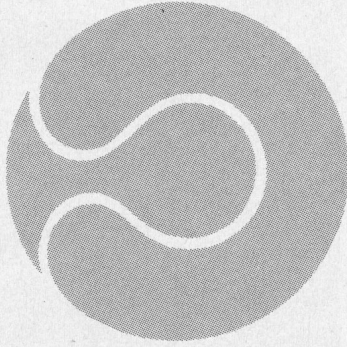
Daardoor kon het gebeuren dat, zelfs nog voordat wij eventueel met de bouw van een klein stationnetje zouden kunnen beginnen, buurtbewoners inmiddels reeds met de aanleg van voetpaden dwars door dit gebied een begin hadden gemaakt. Het materiaal voor die paden – grote, zware en dikke platen natuursteen – had ik in grote hoeveelheid als afvalmateriaal opgekocht bij verschillende steenhouwerijen. In deze werkplaatsen worden grote ruwe blokken natuursteen gekantrecht; de buitenste afgezaagde ruwe kanten leveren fraaie, eenzijdig vlakke 'crouste' platen op, waarmee snel en eenvoudig grote, solide en grillige voetpaden kunnen worden aangelegd.

Omdat ik echter, bij de aanvang van mijn opdracht, nog helemaal niet kón weten waar de Lewenborgers dit fraaie materiaal eventueel zouden kunnen verwerken, besloot ik eerst op twee willekeurige punten, op de grens van mijn mandaatgebied, twee ladingen 'crouste' te laten deponeren. De rest van het aangekochte materiaal (ca 600 m²) zou dan pas jaren later in soortgelijke transporten worden afgeleverd, wanneer de keuze voor een zinniger plaats door de Lewenborgers zelf zou kunnen worden gemaakt. Geheel volgens de filosofie van Toynbee wist ik dat de eerste transporten van dit gigantische steenmateriaal een ongekende uitdaging zouden vormen voor héél Lewenborg; ik was uiterst benieuwd naar het antwoord dat ik van het publiek zou krijgen.

Dat antwoord kwam pas nadat de apotheker het startsein tot meerdere activiteit gegeven had. In het voetspoor van dit eerste merkwaardige schaap – dat een pad had weten te vinden temidden van het netwerk van de vele, vaak moeilijk te begane ambtelijke wegen – volgde nl al spoedig een tevreden blatende kudde van vrijheidslievende burgers. Geïnspireerd wellicht door hun waaghalzerige treinfanate buurman en als door een geheime kracht gedreven, sleepten de Lewenborgers die hier woonden, de grote zware stenen stuk voor stuk uit mijn depot over een zeer grote afstand naar hun eigen woongebied. Daar waren inmiddels de meeste burgers, die rondom het unieke project van de fanatieke apotheker woonden, begonnen met de uitbreiding van hun kleine privé achtertuintjes die, over de kadastrale erfscheiding heen, vrijwel onbeperkt in het openbaar groen zouden mogen worden uitgebouwd.

Ik had de Lewenborgers vaak tot deze activiteit aangespoord, omdat hun fantasie de basis vormt voor mijn creatieve inbreng waardoor ik (of andere creatieve begeleiders) in een later stadium van de ontwikkeling van dit project op hun input zou kunnen reageren. Op die manier zou het volgens mij mogelijk zijn om de hokjesgeest van Nederlanders, die zich maar al te vaak nog op de meest duidelijke wijze in de

Groningen

Bewoners van Lewenborg slopen een hek achter hun huis en breiden hun privé-tuin uit in het Le Roy-gebied. Hier manifesteert zich een nieuwe opvatting over het gebruik van openbaar gebied; de bewoners worden nu aangeslagen per vierkante meter . . .

In november 1977 heb ik voor de laatste maal contact met Max van den Berg. Beiden zijn wij van mening dat er een bredere basis moet worden gegeven aan de organisatievorm van het Le Roy-project in Lewenborg. Ons plan, om voor dit gebied een assistent-coördinator te benoemen, wordt op een vergadering besproken met ambtenaren van de Dienst Openbare Werken, leden van de wijkraad Lewenborg en een deputatie van de Biologische Tuiniersvereniging Groningen. De te benoemen assistent zou, op basis van spelregels die in overleg tussen Le Roy en de bewoners opgesteld moeten worden, het dagelijks contact tussen de 'wilde tuinman' en de bewoners moeten verzorgen. De coördinator zal in staat moeten zijn om (met instemming van de bewoners en met behoud van de opvattingen van Le Roy) concrete dingen te realiseren. De Dienst Openbare Werken dient hierbuiten te blijven, omdat een vermenging van twee verschillende 'groen' systemen niet reëel is. De man zal, omdat de gemeente slecht bij kas is, ten laste van het Le Roy-budget moeten worden benoemd. Wanneer ik tegen deze salariëeringsregeling geen principieel bezwaar blijik te hebben, wordt aldus besloten en wordt het bureau voorlichting

opgedragen de voorlichtingstaak over het Le Roy-project ter hand te nemen. Enkele maanden later kan Martin Duisterwinkel met zijn coördinerende werkzaamheden beginnen. Precies op tijd overigens, want de incubatietijd van het Le Roy-virus in Lewenborg was intussen verstreken. Wat was er namelijk in het centrale deel van het Le Roy-gebied in Lewenborg gebeurd?

Op een goede dag bleek een van de overburen van de 'treintjesgek' van Lewenborg (zie Plan 5/1983) verwoed bezig te zijn met de sloop van een meer dan manshoge gevlochten azobéhouten schutting, die hij enkele jaren geleden achter zijn tuin had geplaatst. Die schutting was een deel van een veel grotere houten afscheiding die langs de achterkant van de tuinen van zijn buren doorliep. De bewoners hadden hem gezamenlijk gebouwd, omdat zij tegen de filosofie van Le Roy waren. Zij wensten niet tegen de ergerlijk geachte bende aan te kijken, die als gevolg van de uitvoering van die filosofie dagelijks op verontrustende wijze achter hun tuinen bleek uit te groeien. De man, die een lichte hartaanval had gehad, was naar zijn dokter gegaan en had daar te horen gekregen dat het voor hem een prima zaak zou zijn om wat meer lichamelijke arbeid te verrichten. Thuisgekomen had hij dan ook –indachtig de eens door hem misprezen ideologie van de wilde tuinman uit Heerenveen– dadelijk het besluit genomen om zijn onberispelijke te kleine achtertuinje tot diep in het Le Roy-gebied uit te breiden. Een idee dat kennelijk zo aanstekelijk werkte dat ook zijn buurtjes maar besloten de rest van de azobé-afscheiding te slechten en aansluiting te zoeken op het gebeuren in het Le Roy-gebied. Sindsdien bleek het ijs voorgoed gebroken en meldden zich op het spreekuur van de coördinator voortdurend nieuwe groepen van bewoners die aan de slag wilden gaan op meerdere plaatsen in het 6½ ha grote gebied.

Zo ontstaan in 1978 een parkeerplaats, oprijlaan en konijnenfokkerij; tuinen van de BTG (Biologische Tuiniersvereniging Groningen); kinderboerderij, de 'Le-Roy-Ranch', met park en weidegebied; bij 'de Hoge Balt' ontstaan borders, zitplekken, sierbestrating en houten trappen met beplanting; diezelfde 'Hoge Balt'

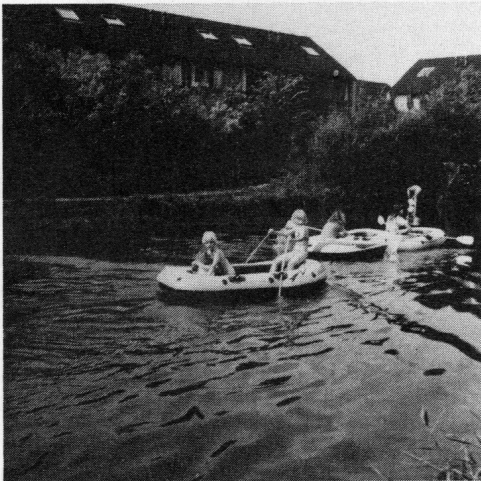
wordt door het publiek, aflopend in eigen tuinen, beplant; zandbakprojecten en tenslotte nog twee extra groepen volkstuinten van de BTG. In 1979 nieuwe plannen voor kindertuinen, die buurtbewoners echter tijdelijk als groentetuin in gebruik kunnen nemen; bewoners komen tot de aanleg van een gemeenschappelijke siertuin; er komen weer nieuwe complexen van de BTG; de basis ontstaat voor een amfitheater, waarbij een sierbestrating en palissaden omheining van wilgentenen wordt uitgevoerd; er komen aanvragen voor een patatkraam en zelfs voor de aanleg van kindertuinen bij de 'Catamaran'-school, hoewel deze laatste niet officieel in het Le Roy-gebied is gebouwd.

Per 1 juli 1980 is het dan zover dat het aantal projecten dat men wenst uit te voeren –inclusief de navolgende plannen– in totaal tot 35 stuks is uitgedrukt: kindertuinen bij de 'Ketelbinkie'-school; kinderen willen van stadspuin en natuursteen een kasteel metselen; aanleg van paden voor ponywagen-rondritten rondom de 'Le Roy-Ranch'; kindertuinen bij de 'Radar/kompas'-school; plaatsbepaling voor een toekomstige bijenstal; plaatsbepaling voor een (water)windmolenproject 'Don Quichote' en tenslotte een kindertuinproject bij de 'Brandaris'-school.

In de herfst van 1980 doen in Lewenborg de eerste geruchten de ronde dat de gemeente Groningen niet van plan is om –na beëindiging van de overeenkomst tussen haar en Le Roy in 1983– de werkzaamheden in het gebied op dezelfde wijze verder te ontwikkelen. Dat gerucht en andere minder leuke toekomstberichten staken, gedurende de laatste drie jaren, voortdurend de kop weer op. Toen van gemeenteweg acties werden ondernomen om in 1981 de realisatie van bepaalde projecten een halt toe te roepen, was het voor alle betrokkenen duidelijk dat de pret nog slechts van korte duur kon zijn. Mede daarom is bijvoorbeeld de bouw van de kinderboerderij, de Le Roy-Ranch, waarmee men al in 1981 begonnen was, tot staan gebracht. Eerst had de gemeente, zonder enig bezwaar, alle rekeningen voor dit project betaald, in totaal voor enkele tienduizenden gulden. De bevolking had sindsdien de nodige werktekeningen klaargemaakt, ge-

toen de 'lok' van de treintjesgek in Lewenborg niet functioneerde en, afgedekt onder plastic, in een statisch monument veranderde...

...nam de jeugd dankbaar bezit van de 'gevaarlijke' waterpartijen in de wilde tuin...

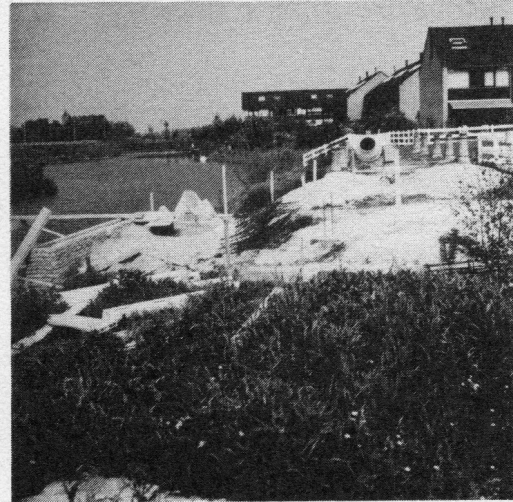
...waar zij zich onder het wakend oog van omwonenden...

...naar hartelust op een soortgelijke creatieve manier kon uitleven...

...als ouderen, die elders in de wilde tuin van Lewenborg bv zomaar konijnshokken mochten timmeren...

...of zelfs een complete ranch voor dieren mochten bouwen...

zorgd voor de aanleg van de bijbehorende wei-
de voor de aan te kopen dieren, die ook van een
degelijke afrastering werd voorzien. De funda-
menten zijn gebouwd en de eerste muurtjes al
gedeeltelijk opgetrokken; hardstenen palen
zijn uitgezet langs het tracé voor de pony-
wagen, die inmiddels al is gekocht. Op dat mo-
ment doken plotseling, in deze vergeten uit-
hoek, nijvere ambtenaartjes op om namens de
bouwpolitie te komen informeren hoe het ge-
steld was met de noodzakelijke vergunningen.

Het waren deze ambtenaren die de geruchten,
die al die tijd stelselmatig de ronde hadden
gedaan, bevestigden. Wethouder Gietema zal
op zijn beurt, tijdens een bespreking op het
stadhuis in de herfst van 1982, de geruchten
nogmaals officieel bevestigen: hij deelt een de-
legatie van de bevolking uit de wijk mee dat in
het voorjaar van 1983 het hele Le Roy-project
op een laag pitje zal worden gezet. Met zijn
hand op het hart verzekert hij echter de dele-
gatie –een groepje bewoners die zich hebben
ingezet voor het pony-ranch-project– dat dat
project in ieder geval helemaal zal kunnen wor-
den afgebouwd! Maar wat moet je, in dat geval,
na zoveel jaar nog met een handjevol ontmoe-
digde burgers beginnen, als inmiddels iedere
vorm van vertrouwen en al het enthousiasme
op bureaucratische wijze systematisch is ka-
potgemaakt?

De verschillende kindertuinprojecten bij de
diverse scholen zijn overigens niet doorge-
gaan. Simpel vanwege het feit dat men de kin-
deren alleen maar wilde laten werken in een
standaardvorm van schooltuinen die overal el-
ders prima scheen te functioneren: groot, goed
afgesloten tuincomplex, ingedeeld als een be-
graafplaats waar kinderen –onder leiding van
een erkende schoolbioloog– hun eerste en te-
vens vaak laatste contact met de 'natuur' zou-
den kunnen 'beleven' op pietepouterige, recht-
hoekige lapjes grond. Deze voorwaarde zou
iedere vorm van integratie met de methode
waarop het Le Roy-gebied in zijn geheel tot
ontwikkeling werd gebracht à priori onmoge-
lijk maken. Daarom kon het door mij om prin-
cipiële redenen helaas niet worden geaccep-
teerd. De weigering was des te krachtiger ge-
motiveerd, omdat veel ouders van jongeren,
die in zo'n schools tuintje eerst nog beleerd
zouden moeten worden, inmiddels zelfs reeds

enthousiast op een véél vrijere manier –soms
als leden van de BTG– waren begonnen met de
aanleg van een volkstuintje in het openbaar
groen van Lewenborg. Daar kweken zij nu al
jaren alles wat hun hart begeert en zonder dat
zij zich daarbij hoeven te houden aan de vele
vaak beperkende en zinloze voorschriften die
gelden voor alle houders van een officiële
volkstuintje; de vergrote uitgave van de stan-
daardschooltuin die, op basis van huur, aan de
rand van de stedelijke samenleving wordt geto-
lereerd. In Lewenborg werken deze ouders nu
ten aanschouwe van Jan en Alleman en worden
hun aardbeien en herfstchrysanten langs de
troittoirs niet alleen hogelijk gewaardeerd
maar ook gerespecteerd. Deze geslaagde
'volkstuintjes' zullen –volgens de filosofie van
Duisterwinkel en Le Roy– steeds moeten wor-
den beschouwd als een nieuwe vorm van
openbaar groen. Dit geldt ook voor de gebie-
den die door de bezitters van privétuinen in
Lewenborg in gebruik zijn genomen: door de
visuele vergroting van hun eigen tuintje in het
openbaar groen hebben zij meegewerkt aan de
realisering van een nieuwe opvatting over het
gebruik van het openbaar groen.

Jammer genoeg is dat echter na april 1983, na
de machtsovername van de 'Oranjevrijstaat' –

het mandaatgebied Le Roy– door de Dienst
Openbare Werken, niet meer mogelijk. Onder
het nieuwe regiem worden deze burgers, deze
'vrije volkstuinters', aangeslagen voor het volle
pond per vierkante meter grond. Vanaf dat mo-
ment worden deze spontane volkstuintjes niet
meer beschouwd als een geïntegreerd deel van
het openbaar groen; zij zullen zich weer steeds
meer gaan manifesteren als een privaat gebied.
Daardoor zullen spontane contacten tussen
'bezitters' en passanten veel moeilijker of in het
geheel niet meer tot stand kunnen komen!

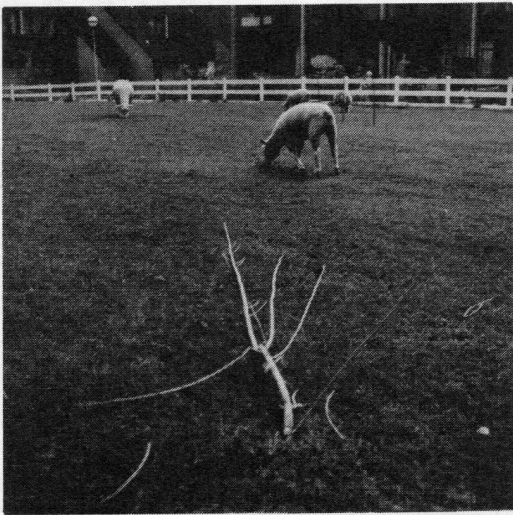
Maar de nieuwe beheerders van het Le Roy-
gebied in Lewenborg zouden, als het aan hen
lag, nog meer financieel profijt willen hebben
bij de machtsovername van dit omstreden ge-
bied dan voorshands uit de opbrengst aan
huur, van enkele kleine perceeltjes tuingrond,
te verwachten is. Reeds in december 1980 (!)
werd, zonder mijn medeweten, namens Open-
bare Werken een, men mag wel zeggen, be-
schamend voorstel naar het collega van b&w te
Groningen verzonden, dat als leidraad zou
moeten dienen voor het nieuwe beleid met be-
trekking tot de Le Roy-gebieden, dat onder
wethouderschap van Gietema tot stand zou
moeten komen. In januari 1981 verklaarde b&w
zich al zonder enig bezwaar accoord met het

Anderen vermaakten zich intussen prima in de 'vrije
volkstuinten' voor...

...of achter hun huis, die in open relatie staan...

...die zij hadden gekocht en vredig lieten grazen op een prachtige weide, die zij zelf hadden aangelegd en afgerasterd...

fraaie werkstuk van de ambtenaren. Het voorstel behelst de zes volgende punten. In de eerste plaats stemt het college ermee in dat er, in overleg met de heer Le Roy (!!), zal worden geprobeerd om het onderhoudsbudget tot f 20.000 te verlagen. Tegelijk is b&w de mening toegedaan dat het contact met Duisterwinkel beëindigd moet worden. Voorts gaat het hele college (blindelings?) accoord met het beschamende voorstel dat de f 95.200 –welke ik had gereserveerd van de mij toegezegde honderduizend gulden voor de aankoop van benodigd plantmateriaal– maar moet worden verrekend met de tot nu toe gemaakte kosten. Waarna dan wordt gesteld dat de Dienst Openbare Werken met nadere voorstellen moet komen inzake de vraag wat er in de toekomst met dit gebied gedaan zal moeten worden; dat de nieuw te benoemen directeur van Openbare Werken – Tenback– weer als kredietbewaker zal moeten functioneren over het onderhoudsbudget van het Le Roy-gebied, en dat die directeur tevens opdracht krijgt om met de betrokken inwoners van Lewenburg overeenkomsten af te sluiten voor de door hen in gebruik genomen gemeentegronden!

De geruchten, die in de herfst van 1980 in Lewenburg de ronde deden, bleken maar al te

...met verschillende prachtige siertuinen, die de bewoners op eigen initiatief in het 'mandaatgebied Le Roy' hebben ontwikkeld

waar te zijn. De interne nota bewijst ook dat –vèr vooruitlopend op iedere vorm van ambtelijk overleg met de wilde tuinman– de nijvere ambtenaartjes maar vast flink hun best hadden gedaan om de burgers te informeren dat 'de bevrijding' niet meer lang op zich zou laten wachten.

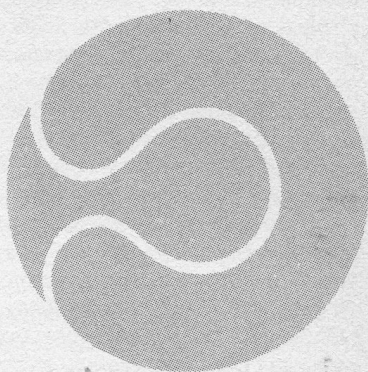
Meer dan drie jaar voor het moment waarop het contract met het 'koekoeksjong uit Oranjewoud' op normale wijze beëindigd zou worden, werd voor deze methode gekozen: nadat alle voorgaande pogingen om de wilde tuinman tijdens de rit een halt toe te roepen volkomen hadden gefaald, onthield men hem tenslotte gewoon de noodzakelijke minimale financiële middelen. Want dat zou even een meevaller in deze moeilijke tijden zijn als die 'tuinfantast uit Oranjewoud' –met wie gedurende de tien jaar van 'vruchtbare samenwerking' van ambtelijke zijde nooit ook maar een woord over het werk gewisseld was– zich op deze wijze bij de poot zou laten nemen! Maar omdat men de mens pas bij het scheiden van de markt leert kennen en omdat het college van b&w, inclusief de manschappen van Openbare Werken, kennelijk buiten de friesche waard gerekend hadden, zou in het vroege voorjaar van 1983 –kort voordat men voorgoed de deur achter de ongewenste tuinprofeet zou hebben dichtgeworpen– blijken dat de zaken geheel anders zouden verlopen dan men in ambtelijke kringen zo vurig had gehoopt. ■

vervolg van: Henk Bakker-'alternatief' met grote en kleine a; blz 13

je je afvragen wat er mankeert aan het registratiestelsel van economische activiteiten. En ideeën op tafel leggen voor verbetering en amendering daarvan. En je verdiepen in mogelijkheden en beperkingen van subsidiestelsels, regelgeving, financieringsstromen, grondprijzen enz enz. Proberen te doordenken wat de gevolgen hiervan kunnen zijn voor de beroepspraktijk en de bestaande definitie van 'architect'.

Te vrezen valt echter dat de alternatieve ideologen hiervoor niet zijn te porren. Het is namelijk zoeken naar alternatieven met een kleine a. Het zijn activiteiten die in de 'gevestigde' orde allang gebeuren en waarvoor zij tot dusverre nauwelijks belangstelling hadden. Hun analyse van de bestaande situatie is hoogst gebrekkig; het is, zoals in Rotterdam ook bleek, weinig méér dan een opsomming van narigheden en protestverschijnselen. Daar kun je eindeloos over klagen en filosoferen, maar het blijft marginaal en perspectiefloos.

Ik pleit voor het alternatief met een kleine a. Voor participatie met een kleine p, voor emancipatie met kleine e, voor zelfwerkzaamheid met kleine z. Ik pleit voor een discussie over vernieuwingen waarin deze voortreffelijke zaken alleen worden opgevoerd als zij het besprokene verhelderen en onze kennis verder brengen. Het is in tijden van crisis o zo verleidelijk mensen achter een forumtafel te zetten die met enig vertoon alternatieve vaagheden naar voren brengen, maar voor een wezenlijk begrip van de crisis zet het geen zoden aan de dijk. Trouwens, het meeste dat uit de Alternatieve sector met grote A naar voren komt kun je uit jezelf ook wel bedenken. ■

In januari 1983 –het jaar waarin ook de stad Groningen ieder dubbeltje meerdere malen zal moeten omkeren alvorens het éénmaal kan worden uitgegeven– vinden in het gebouw van de Dienst Openbare Werken te Groningen kort achter elkaar twee krachtige financiële explosies plaats. Twee financiële tijdbommen van middelzwaar kaliber, die daar al jarenlang hebben gelegen, zorgen volkomen onverwacht voor een big bang. De eerste bom, die op 19 januari tot ontploffing wordt gebracht, veroorzaakt een schade van ruim tachtigduizend gulden. Het blijkt een voorloper te zijn van een tweede bom, die op 30 januari ontbrandt. De nagalm zou de gemeente Groningen nog eens een kleine negentienduizend gulden extra kosten. Wat is er gebeurd? Of beter: wat is er niet gebeurd?

De ambtenaren van Openbare Werken hadden, zoals gebruikelijk, wéér eens niet gereageerd op een van de weinige brieven die ik de gemeente Groningen gedurende mijn tienjarig dienstverband had doen toekomen. Dat was 6 december 1982, ruim 4 maanden voordat het contract tussen mij en de stad Groningen beëindigd zou worden. Ik liet het college van b&w overduidelijk weten dat ik, in gesprekken met de wethouder en de directeur van Openbare Werken in augustus en september van dat jaar, géén aanleiding had kunnen vinden om mijn opdracht ten behoeve van de gemeente Groningen –tuinproject Lewenborg– vanaf eind 1982 op een volstrekt andere wijze te realiseren dan sinds 1 juni 1973 het geval was geweest. Deze brief bevatte voor iedere goed oplettende ambtenaar duidelijke aanwijzingen, dat er van mijn zijde acties te verwachten waren.

Toen ik na zes weken nog geen antwoord had ontvangen, besloot ik mijn laatste taken in Lewenborg te voltooien alvorens in april 1983 definitief te kunnen opstappen. Het resterende bedrag moest nu worden opgesoupeerd: het restant van ruim 80 000 gulden, dat ik had gereserveerd van het mij toegezegde budget van honderdduizend gulden voor benodigd plantmateriaal, en de 19 000 gulden voor het in 1974 aangekochte 'croûte'. Bij een kweker in Steenwijk werd daarom een bestelling geplaatst voor in totaal ruim dertigduizend stuks bomen, heesters en vast plantmateriaal, waarvan het grootste deel in het voorjaar van 1983 en de rest in de herfst (na oproep) zou worden geleverd. Tegelijkertijd kreeg de steenhouwerij in Wolvegā een seintje dat nu een begin kon worden gemaakt met de aflevering van het in 1974 aangekochte 'croûte'materiaal. Voldaan

Volgens vormgever Henri de Wolf (Forma Aktua) is het de tegenwoordige mens niet meer vergund om (in navolging van zijn, op verandering beluste archetypische

voorouders) op de aardbol van horizon tot horizon op avontuur te gaan, omdat hij gebonden is aan zijn 'werk-vloer'

over de voordelige transacties, die ik ook nu weer voor mijn opdrachtgevers had weten te versieren en die door hen eens op hun juiste waarde zullen worden geschat, besloot ik tevens te beginnen aan het schrijven van het verslag over mijn wederwaardigheden in Groningen, die in briefvorm zouden verschijnen – vanaf Plan 3/1983 (reeds op 11 mei 1981 had ik het college van b&w per aangetekend schrijven laten weten dat ik, wanneer mijn opdracht bijna voltooid zou zijn, een dergelijk verslag zou maken en dat de gemeenteraad daardoor zou worden geïnformeerd over de gang van zaken in Lewenborg.)

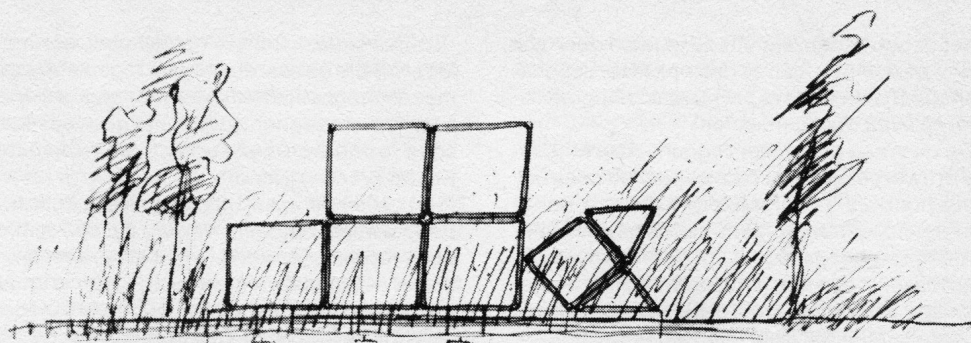
Deze keer reageerden de bezuinigende ambtenaren van Openbare Werken prompt op mijn zakelijke activiteiten. Toen duidelijk geworden was hoe deze transacties tot stand gekomen waren, werd eerst gebeld met de steenhouwerij in Wolvega. Wijzend op de slechte financiële positie waarin Groningen op dit moment, zoals zoveel gemeenten in den lande, zich bevindt, verzoeken de ambtenaren de steenhouwer om deze, voor hen geheel onverwachte, 'croûte'-aankoop alsnog –na negen jaar– ongedaan te willen maken. Het listige steenhouwertje vroeg enkele dagen bedenktijd en liet toen op 1 februari 1983 allervriendelijkst weten dat hij helaas niet kon ingaan op dit dringende verzoek; omdat, zo schreef de man, hij door die handelwijze er toe zou kunnen bijdragen dat L. G. le Roy te Oranjewoud dan in de uitvoering van zijn, hem door de gemeente Groningen verleende, opdracht zou worden belemmerd; voor de schade waarvan de steenhouwer op geen enkele wijze wenst te worden aansprakelijk gesteld! Gedane zaken nemen geen keer.

Niet bereid om de nodige lering te trekken uit het blauwtje dat men gelopen heeft bij de onverzettelijke Friese steenhouwer, stapt de plantsoendienst van Groningen vervolgens –na telefonische afspraak– bij de boomkwekerij in Steenwijk binnen. De man, die nattigheid voelt, luistert –samen met zijn juridisch adviseur– naar alle fraaie voorstellen die de Groningse gezant hem namens zijn chef komt doen. Natuurlijk begrijpt de kweker best dat hij, als hij bereid is door de knieën te gaan, in de toekomst voor levering aan Groningen en mogelijk nog andere grote steden een prima kans maakt. De ene dienst is toch immers altijd de andere waard geweest, niet waar?

Ja, ja natuurlijk. Maar toch!

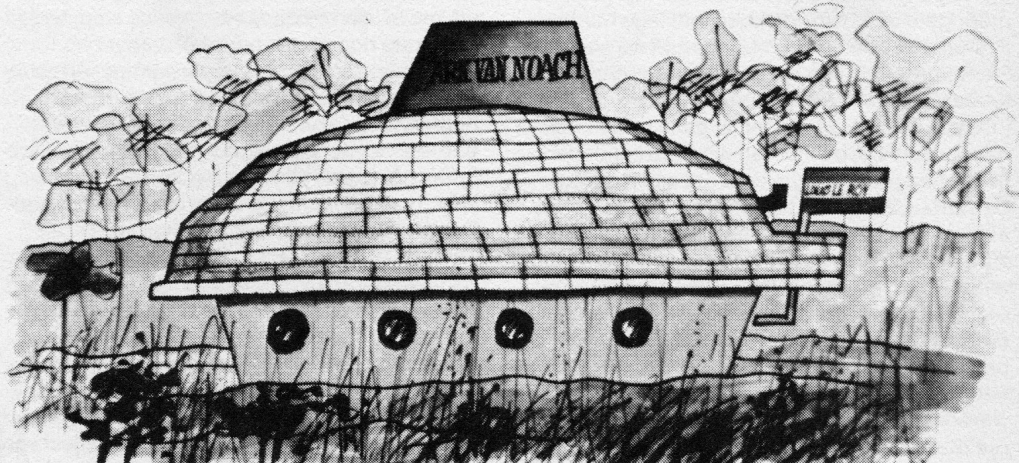
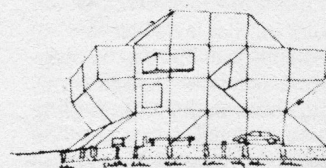
Ook de kweker blijkt niet te vermurwen. Zelfs niet als Groningen de duimschroeven wat aandraait: men laat weten dat de gemeente, wanneer de kweker toch tot levering zou besluiten, zou weigeren om te betalen, tenzij de rechter anders zou beslissen! Tevergeefs. De kweker blijkt uit het goede hout gesneden te zijn. Onverrichter zake keert een vermoede ambtenaar op zijn basis terug. Omdat mijn opdrachtgevers zelfs –om vijf voor twaalf– kennelijk nog bereid zijn om, door middel van chantage via derden, een contractbreuk te forceren, blijft mij, wil ik tenminste aan mijn verplichtingen voldoen, slechts één uitweg: de bestuurders van Groningen –te elfder ure– tot de orde roepen door middel van een kort geding.

Dat geding is overigens niet het enige proces dat de gemeente zich op de hals heeft gehaald als gevolg van haar manipulerend beleid ten aanzien van de Le Roy-gebieden in Lewenborg. Ook Duisterwinkel heeft, na een vierjarige coördina-

Kwadratuur

Gehoorgevend aan deze nomadische drang zou de mens thans echter –indien hij zijn habitat zelf, in navolging van Le Roy, samen met zijn medemens temidden van planten, bloemen en dieren zou mogen bouwen– continu een avontuurlijke 'wereldreis' kunnen beleven op zijn eigen plek, waar hij woont, leeft en werkt. Werkend met units van enkele vierkante meters –de kwadraturen– en uitgaande van een basismodel waarin de meeste elementaire voorzieningen, zoals gas, licht en water aanwezig zijn, zou blijken dat, wonen geen dure aangelegenheid hoeft te zijn

Ark van Noach

Om de werkwijze van Le Roy –de wilde tuinman, die een openbaar plantsoen in Groningen in feite op z'n kop gezet heeft– beter te leren kennen en te helpen verbreiden zullen de Lewenborgers blijvend behoefte hebben aan een communicatie-object. Bijvoorbeeld een kapel, die in zijn bouwvorm de omgekeerde gang van zaken in

Lewenborg symboliseert: een omgekeerde Ark van Noach! Omdat de wilde tuin thans door egaliserende ambtenaren wordt bedreigd kunnen Lewenborgers, in navolging van het bijbelverhaal, voor deze zondevlodde cq egalisatiestroom in deze ark vluchten en van iedere dieren plantensoort in Lewenborg één paar mee naar binnen nemen.

torsfunctie, een procedure tegen zijn opdrachtgevers aanhangig gemaakt, omdat de gemeente haar financiële verplichtingen jegens deze enthousiaste medewerker niet volledig wenst na te komen.

Inmiddels blijven de Lewenborgers, onkundig van alle drama's die zich om hunnentwil achter de schermen afspelen, hun plannen in het mandaat-gebied rustig verder uitvoeren. Terwijl de processtukken worden klaargemaakt en advocaten zich te goed doen aan een gecompliceerde juridische kluit, worden duizenden bomen en struiken geplant. In een gebied dat volgens de plantsoendienst al veel te dicht en te gevaarlijk begroeid is. De ladingen 'croûte' worden door de wijkbewoners juichend ingehaald en op eigen initiatief in het terrein verwerkt. Met deze natuursteen wil men oa het gebied rond de grote bijenstal verfraaien, die ten zuiden van het grote wilgenbos illegaal onderdak blijkt te verlenen aan anderhalf miljoen nijvere bijen: symbolisch één bij voor iedere gulden die ik de toenmalige wethou-

der Max van den Berg –nu alweer tien jaar geleden– op gulle wijze heb cadeau gedaan.

Wij hadden de bouw van die bijenstal overigens niet gestimuleerd met de bedoeling onze positie te versterken met behulp van een leger werkbijenen. In de realisering van dit project zagen wij zuiver en alleen een educatieve mogelijkheid om het onderwijs –leerlingen van de mts te Groningen hebben de verschillende bouwelementen voor de bijenstal vervaardigd– praktisch bij het gebeuren te betrekken. Toen puntje echter bij paaltje kwam en men welgemoed bezig was het werkelijk fraaie werkstuk ter plaatse te monteren, gooide de gemeente opnieuw roet in het eten –evenals dat het geval was geweest bij de in aanbouw zijnde Le-Roy-ranch. Achter onze rug om bezwoeren de ambtenaren de eigenzinnige Lewenborgers dat dit werkelijk te gek was en dat er bij hen natuurlijk klachten waren binnengekomen. Bovendien werd de directeur van de mts op het matje geroepen om uit de mond van zijn superieure een onaangename mededeling te

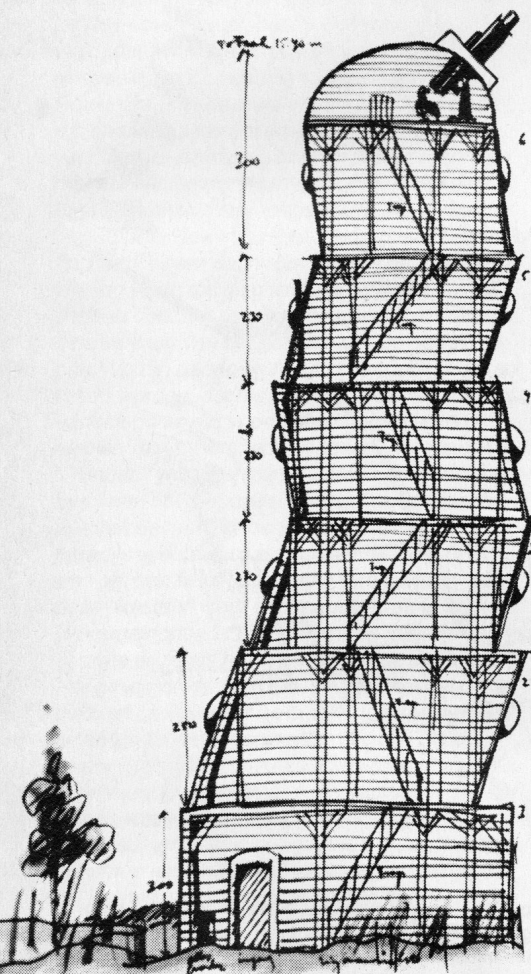
kunnen vernemen: wanneer hij in dit stadium nog verder zijn medewerking zou verlenen aan de totstandkoming van de illegale bouw van deze bijenstal, dan zou hij in overtreding zijn, met alle gevolgen van dien.

De betrokken bewoners wisten echter dat de Dienst Openbare Werken steeds op de hoogte is geweest van deze plannen en dat zelfs alle rekeningen – tot een totaalbedrag van ruim negenduisend gulden – inmiddels door de dienst waren voldaan. Daarom besloot het enthousiaste volk zelf maar te zorgen voor de afbouw ter plaatse.

Op 23 februari 1983 drukte de Drents Assercourant de volgende vette en originele kop: 'Tuinman spit Groningen onder'. Ook de andere dagbladen in het noorden lieten even weten dat het kort geding, dat de Heerenveense landschapsarchitect en kunstenaar Louis G. le Roy op die dag had aangespannen tegen het gemeentebestuur van Groningen, niet was doorgestaan. De gemeente-advocaat, mr Knoop, had de knoop dus kennelijk doorgehakt en het college van b&w geadviseerd

Toren van Babel

Zouden wij aan deze creatieve wil van het volk –bijvoorbeeld in Lewenborg– gestalte willen geven, dan zouden wij in deze Groningse wijk een ruim vijftien meter hoge toren moeten bouwen. Niets immers zal beter in staat zijn de huidige dodelijke acreative statusquo en de door

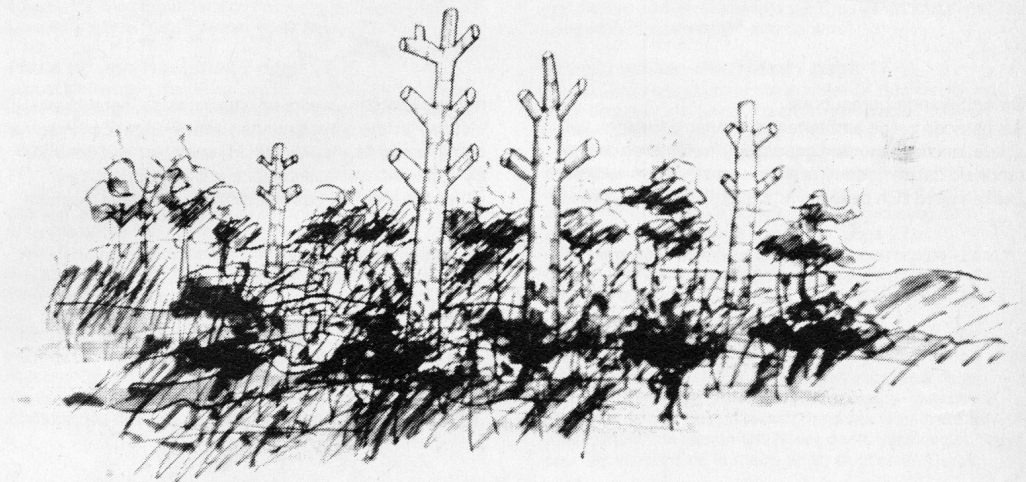

overheden geconditioneerde saaiheid te doorbreken, dan een fantastisch, torenvormig bouwwerk! Torens zijn belangrijk omdat zij een contrast met hun omgeving vormen en omdat zij symbool zijn van de wil van een volk, om schijnbaar onmogelijke creaties te realiseren. Zoals bv de wilde tuin in Lewenborg

V-teken

Om de mens gevoeliger te maken voor contrastwerking en symboliek moeten in Lewenborg, volgens Henri de Wolf, incidentele sculpturen worden gebouwd. Bijvoorbeeld een groot, stalen V-teken. V betekent immers niet alleen Vrede maar staat, in de Franse taal, voor groen

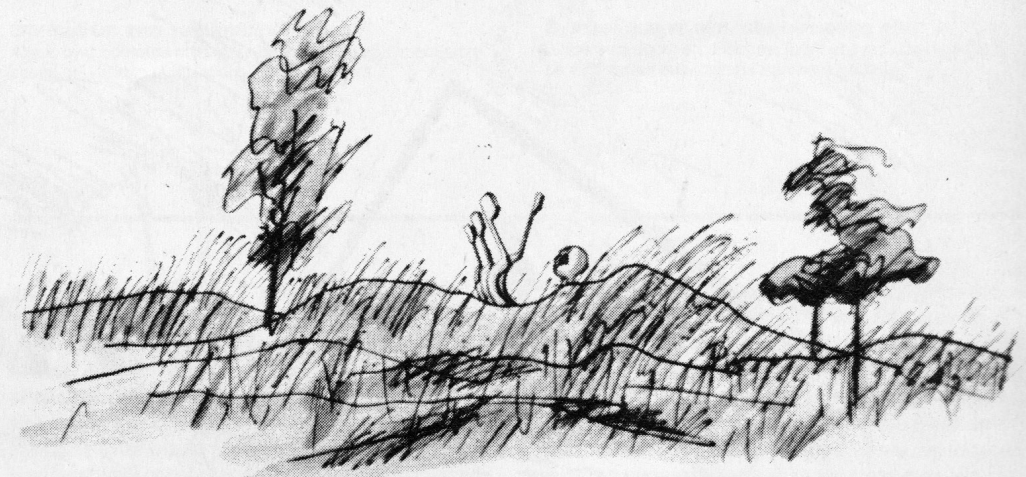
(Vert) en bladeren (Verte). 'De groene hel' van Le Roy in Lewenborg –die als zodanig een scherp contrast vormt met normale groenvoorzieningen– kan, juist met behulp van dergelijke knalharde sculpturen, de Lewenborgers in dit opzicht blijvend animeren

Ecologica Plastica

Verder zullen, temidden van zulke geestverruimende sculpturen, ook monumenten geplaatst moeten worden. Hierdoor zal de mensheid blijvend worden herinnerd aan

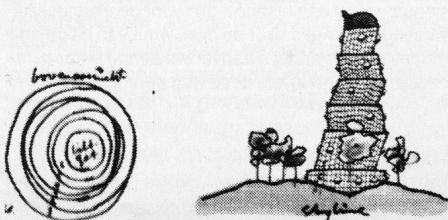
zijn vele natuurbarbaristische acties, zoals kernexplosies of –dichter bij huis– de verzieking van Amelisseweerd bij Utrecht

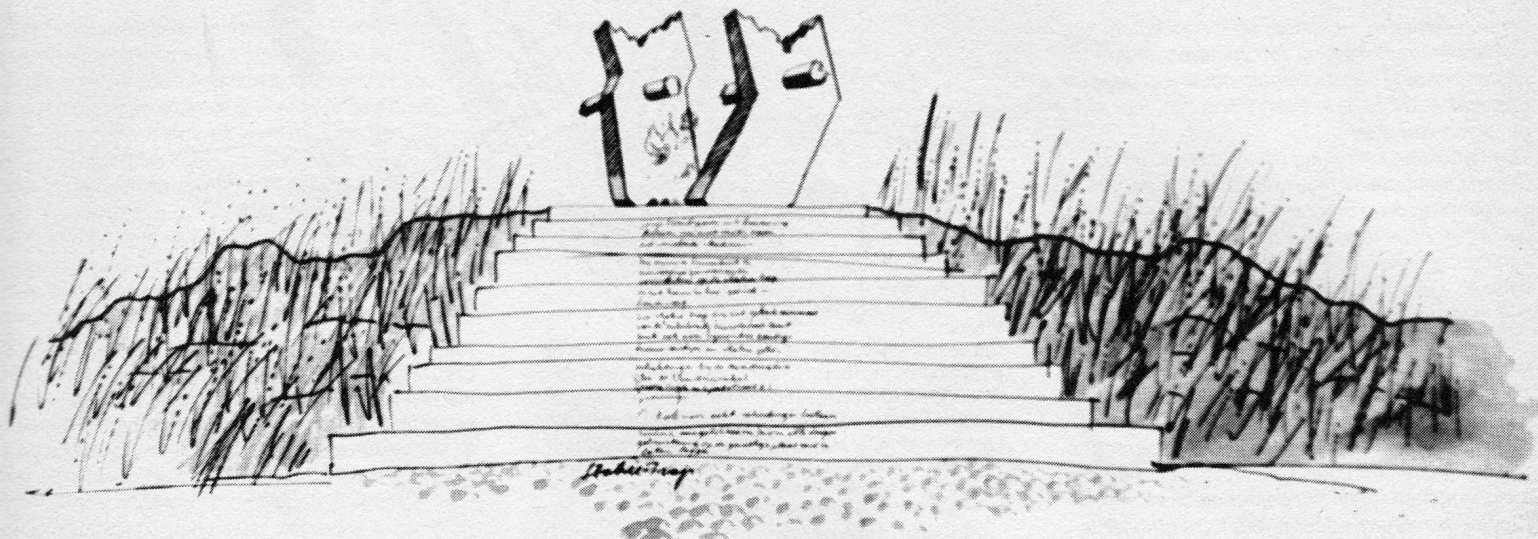
Ja-knikkers

Bureaucratische ambtenaren zijn de machthebbers in Lewenborg. Zij geven de voorkeur aan gazons of kunstgras en aan rechte en platgetreden paden. Dan immers weten zij zich in een 'genormaliseerde' wereld, verre van

'burgerlijke ongehoorzaamheid' of 'onrechtmatige zelfwerkzaamheid'. Deze ambtenaren moeten derhalve door middel van een 'ja-knikkers'-monument in Lewenborg worden verbeeld

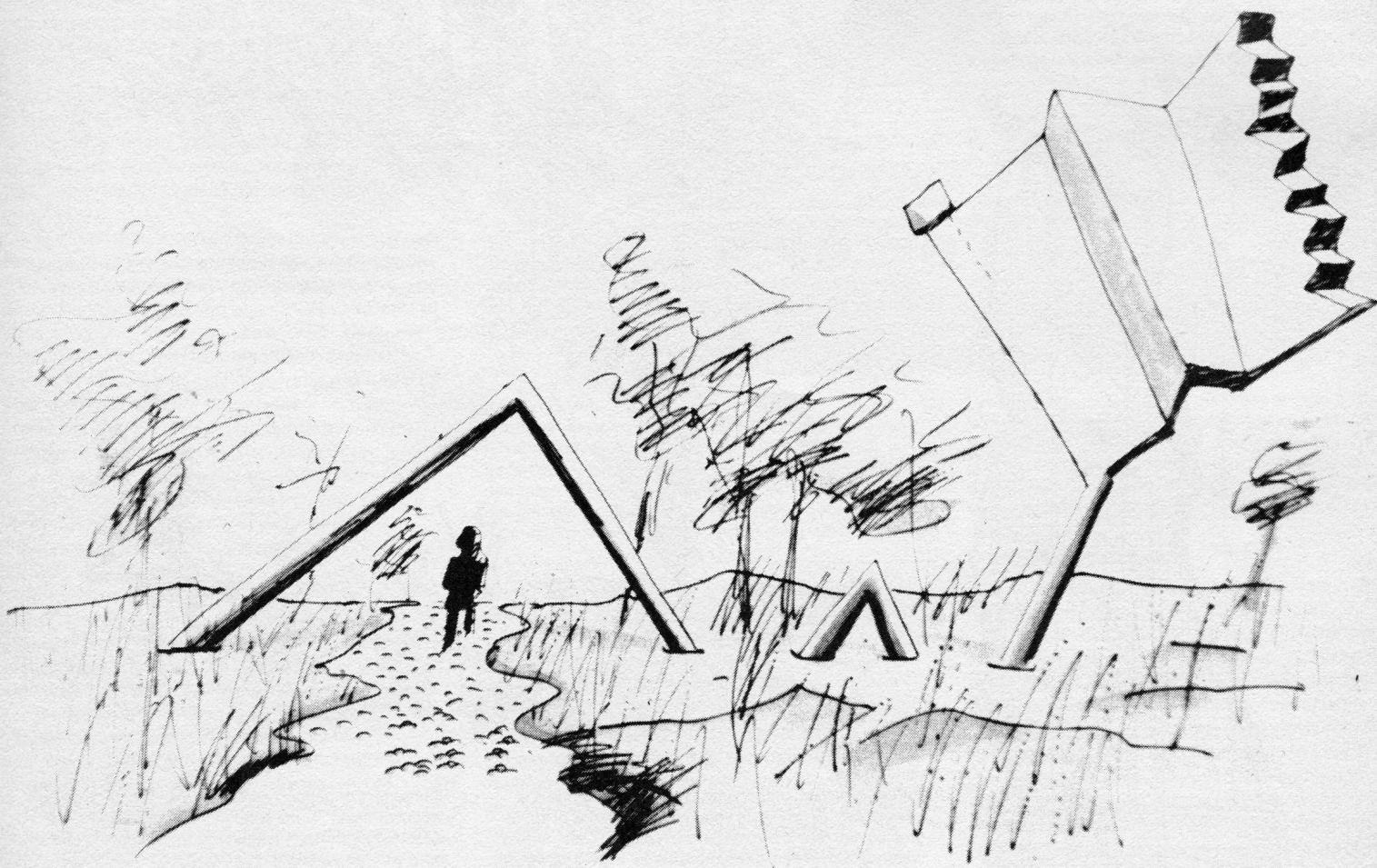
► niet in het strijdperk te treden door de uitdaging van dit kort geding te accepteren. 'Hetgeen dus betekent' aldus mr Knoop, 'dat, wat 1983 betreft, de gemeente haar verplichtingen jegens het Le Roy-gebied alsnog zal dienen na te komen'.

De onbekende bureaucraat
 Als persoon zal de ambtenaar eenmaal, der dagen zat zijnde, anoniem worden geëerd. Hij leefde in de onwetendheid dat de goddelijke natuur zo zijn eigen wetten kent en werd zich bewust van zijn eigen, zwakke ('rancu-

neuze') krachten, welke hij –als betaalde 'notatiker'– tijdens zijn leven heeft kunnen ontwikkelen. Zo zinde menig ambtenaar op wraak. Hij werd hiervoor gestraft: zijn typemachine is, als door een bliksem getroffen, uiteengevallen! Met de brokstukken van deze machine

moet in Lewenborg een mausoleum worden gebouwd voor de anonieme bureaucraat, die tijdens zijn leven als een schim heeft gevegeet in de burelen van de overheid

De ondergrondse vlag van verzet
 Klein monument dat slechts de herinnering levend wil houden aan de strijd, die zal moeten worden gestreden voor het behoud van de 'vrije' wilde tuinen in Lewenborg.

Het monument wil een symbool zijn voor de uiteindelijke overwinning! Bevreesd voor de overname van dit gebied door dodelijk vervelende, slaapverwekkende bureaucraten, hadden Lewenborgers deze vlag eens zelf ontwor-

pen. Een fiere vlag die door de dreigende ontwikkelingen, rond de Le Roy-gebieden in Lewenborg, volledig ten onder dreigt te gaan

De teksten bij de ontwerpen van Henri de Wolf zijn een vrije bewerking van plantekeningen, die De Wolf speciaal vervaardigde voor het Le Roy-project in Lewenborg. De ontwerpen zijn in het voorjaar van 1983 geëxposeerd in de Forma Aktua Pinakothek in Groningen

► *Mijn raadsman had, voor het geval de gemeente door de rechter zou worden veroordeeld tot het nakomen van haar contractuele verplichting, zijn dagvaarding besloten met de eis de gemeente te veroordelen tot de betaling van een dwangsom van f 1 000 000 aan eiser –de Wilde Tuinman– voor elk geval dat de gemeente de in sub a, b en c van deze dagvaarding opgelegde geboden en verboden zou overtreden.*

De spanning is van de ketel. Geamuseerd en ontspannen luister ik sindsdien naar de fraaie maar soms onheuse en volkomen tegenstrijdige ontboezemingen van mijn vereerde opdrachtgevers van weleer. In de eerste plaats natuurlijk van wethouder Gietema, die zegt dat hij het altijd een merkwaardige zaak gevonden heeft dat de gemeente zo'n belangrijk stuk grond niet meer zelf in beheer heeft; dat hij Le Roy een aardige, maar zéér emotionele man vindt met interessante ideeën over mensen die zelf aan de slag moeten; dat dit geluid wel meer gehoord wordt bij kleine politieke partijtjes; dat die geluiden een beetje anarchistisch aandoen; dat Le Roy altijd sterk rekent op de creativiteit van de bewoners maar dat hij –Gietema– daar wat minder op vertrouwt; dat de poging om een onderhoudsarm project te realiseren onder verantwoordelijkheid van bewoners (zie eerste uitspraak) – slechts ten dele is gelukt; dat de gemeente, die het tien jaar heeft aangezien, de verantwoordelijkheid nu weer –met inachtneming van de uitgangspunten van Le Roy– overneemt; dat Le Roy daar niets voor voelt; dat een zekere recalcitrantie een rol gespeeld heeft bij de enorme aankopen die Le Roy onlangs geheel onverwacht gedaan heeft; dat ondanks alles het project nuttig is geweest voor andere plantsoenen in de stad; dat de gemeente het terrein in Lewenborg nu voor een breder publiek méér toegankelijk wil maken.

In zijn interview voor Radio Noord laat Tenback op 1 april weten dat hij de tuin een onneembare vesting vindt; dat de gemeente in de fout is gegaan door het beleid uit handen te geven; dat hele stukken van het gebied door de bewoners prachtig zijn aangelegd; dat bossages nu gekapt zullen worden; dat nieuwe paden zullen worden aangelegd en dat vooral voor de bejaarden nieuwe mogelijkheden zullen worden gecreëerd.

Tenback was ooit (zie de aanvang van dit verhaal) met het personeel van de Dienst Openbare Werken de mening toegedaan, dat het Le Roy-paradijs véél te duur was en dat hij niet in staat was om met twintigduizend harde gulden van deze 'vrijstaat' weer een regulier park te maken. Hij vergaloppeert zich in datzelfde interview nu op enorme wijze als hij tot besluit losjes opmerkt: 'Wij gaan nu verder in Lewenborg met hetzelfde geld dat Le Roy voor de ontwikkeling van dit gebied altijd gekregen heeft!' (sic LR) Op dat moment schijnt de nieuwbakken directeur van Openbare Werken helemaal vergeten te zijn dat hij een week eerder uit zijn mond in het Nieuwsblad van het Noorden (22 maart 1983) de volgende uitspraken liet noteren: 'Terwijl wij op de Westerhaven over twee of drie bomen praten gooien wij het geld –met bakken tegelijk– in Lewenborg neer! Wat Le Roy in Lewenborg gedaan heeft is hartstikke leuk, maar levensgevaarlijk! Tien jaar geleden had Le Roy gelijk, toen hij zei dat zijn manier hartstikke goedkoop was. Maar de tijden zijn veranderd. Zovéél geld uitgeven, voor in wezen zo'n beperkte groep bewoners, dat kan niet meer (sic LR). Tien jaar gelden was ook ik

een groot fan van Le Roy, maar daar ben ik nu vanaf. Ik heb de evolutie gezien' (sic LR).

Tenback zou dan ook bijvoorbeeld een omgekeerde Ark van Noach –gesteld dat zo'n monstroom zou bestaan– mogelijk slechts als een revolutionair symbool kunnen waarderen, terwijl zijn chef –wethouder Gietema– zo'n irrealiteit waarschijnlijk cerebraal als een symbolisch anarchistisch model zou doodverven. Laat nou één van de tien objecten, die de Groningse graficus en beeldend kunstenaar Henri de Wolf speciaal voor de Le Roy-gebieden in Lewenborg ontwierp, een omgekeerde Ark van Noach zijn! Volgens de ontwerper zou dit project, als het zou worden uitgevoerd, het best de dreigende ontwikkelingen rond het Le Roy-gebied verbeelden: een totale revanchistische, agressieve egalisatie politiek van de zijde van de gemeentelijke overheid, met name van de plantsoendienst.

Ik stuurde Henri de Wolf een berichtje dat ik met groot enthousiasme zijn tien werkstukken had bekeken en dat ik hem bij deze machtigde om de

Ark in het mandaatgebied-Le Roy te realiseren, op voorwaarde dat de kosten van de bouw de totale som van 25 000 gulden niet te boven zouden gaan. Dit bedrag is ongeveer één kwart van de post onderhoudskosten die mij, gelet op de uitspraak van mr Knoop, in het eerste kwartaal van 1983 rechtens door de gemeente zal moeten worden uitgekeerd. Per slot van rekening lijkt mij een afscheidscadeau –dat niet alleen de omgekeerde gang van zaken in deze wereld symboliseert, maar dat ook begrepen kan worden als een symbool voor het falend beleid in verband met de noodgedwongen samenwerking tussen de ambtenarij van de gemeente Groningen en de wilde tuinman uit Heerenveen– het meest zinvolle geschenk dat ik ooit zou kunnen vergeven. ■